

Foreldres begrunnelser for valg av delt bosted etter samlivsbrudd

En kvalitativ studie

Rita Ellinor Johnsen Solbakken

Innlevert som hovedoppgave ved Psykologisk Institutt

UNIVERSITETET I OSLO

7. juli 2011

© Rita Ellinor Solbakken

År: 2011

Tittel: Foreldres begrunnelser for valg av delt bosted etter samlivsbrudd. En kvalitativ studie

Forfatter: Rita Ellinor Solbakken

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Forfatter: Rita Ellinor Johnsen Solbakken

Tittel: Foreldres begrunnelser for valg av delt bosted etter samlivsbrudd. En kvalitativ studie

Veileder: Professor Odd Arne Tjersland

Formål: Denne undersøkelsen har som overordnet mål å utforske foreldres bakgrunn for valg av delt bosted for sine barn etter samlivsbrudd. Studien har et særlig fokus på hva som kjennetegner argumentasjon, dialog og samspill hos foreldrepar som velger delte ordninger, og om det er noen karakteristiske forskjeller i begrunnelser mellom foreldre med høyt og lavt konfliktnivå. **Metode:** Datamaterialet er hentet fra FORM – prosjektet. Undersøkelsen er utover dette et selvstendig forskningsprosjekt. Utvalget består av 15 foreldrepar med ulik grad av konfliktnivå, som oppsøkte mekling i forbindelse med samlivsbrudd. Lydbåndopptak ble transkribert i sin helhet og analysert med utgangspunkt i prinsipper hentet fra den kvalitative metoden Grounded Theory. **Resultater:** Foreldreparene gir solide og mangfoldige begrunnelser for beslutningen om delt bosted. Det er aldri kun én type begrunnelse som alene er avgjørende for valget, og begrunnelsene varierer fra foreldrepar til foreldrepar. Gjensidig anerkjennelse av hverandres foreldrekompetanse ser ut til å være en begrunnelse som er tilstede hos nesten alle foreldrepar, uavhengig av konfliktnivå. Likestilt rollefordeling og involvering før samlivsbruddet, fokus på barnets behov og foreldrenes opptatthet av å ha mest mulig tid med barna, også ut til å være viktige bakgrunnsfaktorer for valget. Følelsesmessige reaksjoner som krenkelser, skyldfølelse og dårlig samvittighet knyttet til bruddet er også tilstede i over halvparten av sakene, og er med på å danne bakgrunnen for foreldrenes valg. Et mønster som gjentar seg er at mor ved flere anledninger ønsker mer enn halvparten av tiden med barna, mens far ikke argumenterer for dette. Far virker på sin side å være opptatt av å sikre seg mot å miste kontakt, tid, og bestemmelsesrett i forhold til barna. Foreldre med ulikt nivå av konflikter ser ut til å argumentere litt ulikt i forhold til beslutningen om delt bosted. Resultatene tydeliggjør viktigheten av å vektlegge hvert enkelt foreldrepars historie og individuelle begrunnelser som en del av vurderingen for hvilke valg som passer hver enkelt familie best.

Forord

Arbeidet med denne oppgaven har vært en intens, spennende og lærerik prosess. En stor takk til min veileder, Professor Odd Arne Tjersland, for støtte og tålmodighet gjennom hele prosessen. Du har gitt meg meningsfulle refleksjoner og fokuserende innspill jeg har opplevd som svært nyttige og strukturerende i analysearbeidet og skriveprosessen. Tusen takk også til Tjersland og Wenke Guldbrandsen for smittende engasjement og for å ha fått muligheten til å skrive oppgaven med utgangspunkt i datamateriale fra FORM – prosjektet.

En stor takk rettes til dere venner og familie som har hjulpet, oppmuntret og vist omtanke. En spesiell takk til Malthe for emosjonell støtte og praktisk tilrettelegging. Du har holdt ut en lang arbeidsprosess med opp og nedturer underveis, og det er jeg takknemlig for. Tilslutt vil jeg takke lille Mikkel for betingelsesløs tillit, gode humør og fast vekking hver morgen klokken halv seks.

Rita Solbakken

Oslo, juli 2011

Innholdsfortegnelse

Innledning.....	1
Bakgrunn og formål med denne studien	2
Bestemmelser og begrepsavklaringer	4
Foreldreansvar	4
Bosted	4
Delte ordninger for barn	5
Samvær	6
Økonomisk avklaring	6
Separasjon/skilsmisse	7
Meklingsordningen i Norge.....	7
Forskningsspørsmål	8
Avgrensning.....	9
Teori, empiri og faglige betraktninger.....	10
Et sosialkonstruksjonistisk utgangspunkt	10
Foreldre og barns erfaringer med delt bosted	10
Delt bosted og vanlig samværsordning.....	11
Valg av delt bosted	12
Betingelser for at delt bosted skal fungere.....	13
Debatten om lovpålagt delt bosted.....	18
Sammenfattende kommentarer	20
Metode.....	21
Utvalg.....	21
Bakgrunn for valg av metode.....	23
Grounded Theory.....	25
Utvikling av analysemodell	25
Transkribering	26
Bearbeiding og forberedelser til analysen	27
Første fase: Initial koding	27
Andre fase: Fokuseret koding.....	28
Tredje fase: Kategorisering.....	29
Memoskriving.....	29
Ny datainnhenting: Teoretisk sampling.....	29
Vurdering av forskningens kvalitet.....	30

Overførbarhet.....	32
Fremstilling og organisering av resultatene	32
Sitatbruk og korte beskrivelser	33
Etiske betraktninger	33
Resultater.....	35
Kategori 1: Tillit og gjensidig anerkjennelse	35
Kategori 2: Likestilt rollefordeling og lik involvering.....	37
Variant 2a) Mor skal ha minst 50 %, far må kjempe for 50 %.....	38
Kategori 3: Ha mest mulig tid med barna	40
Kategori 4: Foreldrenes opptatthet av barnets behov	41
Kategori 5: Motvirke muligheten for flytting	43
Kategori 6: Reaksjoner til tapt parforhold	44
Variant 6 a) Skyldfølelse ovenfor barna	46
Variant 6 b) Sorg over å miste	47
Variant 6 c) Reaksjoner på nye kjæresten	48
Kategori 7: Økonomiske hensyn.....	49
Kategori 8: Jobbhensyn.....	51
En høykonfliktsak på tvers av holdningstypene.....	51
Diskusjon.....	54
Studiens begrensninger og metodiske refleksjoner.....	54
Undersøkelsens overførbarhet	55
Diskusjon av funn	56
Begrunnelser for valg av delt bosted	56
Begrunnelser basert på konfliktnivå	59
Mor og far uenige om 50/50	61
Foreldrenes egne begrunnelser i forhold til debatten om delt bosted	63
Foreldrene egne begrunnelser til nytte for meklere?	64
Avslutning	65
Litteraturliste	67
Vedlegg 1	72
Vedlegg 2	73
Vedlegg 3	74

Innledning

Tallet på personer som inngår ekteskap i Norge har ligget relativt stabilt høyt de siste fem årene, med en liten nedgang fra toppen i 2008 (25471) til 23577 i 2010 (Statistisk Sentralbyrå [SSB], 2011). I forhold til antall som lever som samboere har også dette tallet holdt seg stabilt de siste årene, og i dag lever rundt 25 prosent av alle som lever i samliv som samboere (SSB, 2011). Når det kommer til separasjoner (11740 i 2010) og skilsmisser (10264 i 2010), har disse tallene også holdt seg stabilt de siste seks årene (SSB, 2011), etter en jevn økning fra begynnelsen på 80-tallet. I dag kan man regne med at nesten halvparten av alle ekteskap ender i separasjon (SSB, 2011). I tillegg kommer alle samboere som bryter samlivet.

Det høye antallet skilsmisser vi i dag har sammenliknet med tidligere tiår, kan tenkes å henge sammen med en holdningsendring til å skulle leve sammen med én person store deler av livet. Andre forklaringer kan være at kvinnen i dag står i en mer uavhengig økonomisk situasjon sammenliknet med før, noe som gjør skilsmisse til et reelt alternativ (Tjersland, 1992). Samtidig virker det som om årsakene til å inngå ekteskap har endret seg. Mens det i dag hovedsakelig er kjærlighet, frivillighet og egen lykke som står i fokus for ekteskapene, var det tidligere økonomisk trygghet, stabilitet og graviditet som oftest dannet bakgrunnen for å inngå ekteskap (Tjersland, 1992).

I og med at skilsmisse og samlivsbrudd har blitt stadig mer vanlig, er det i dag et tema som angår de aller fleste på en eller annen måte i dagens samfunn. Hvis man ikke har opplevd et samlivsbrudd personlig eller i egen familie, er det overveiende sannsynlig at man kjenner noen som har opplevd dette. Med barn involvert i samlivsbruddene, omformes den tradisjonelle kjernefamilien til en familie med to kjerner, hvor foreldrene skal fortsette å leve i hver sine hushold (Haaland, 1988).

Ulike bosteds- og samværløsninger har med jevne mellomrom vært aktuelle tema i dagspresse og den allmenne samfunnsdebatt, og det har de siste årene blitt generert mye forskning rundt disse temaene. Debattene rundt samværs- og bostedsordninger for barn har blant annet omhandlet tema som økonomiske fordeler og ulemper, foreldres rettigheter, og hva som bør legges i begrepet ”barnets beste”. Også foreldrerollen har vært tema for diskusjon, spesielt de siste tiårs endringer imot mer likestilte foreldreroller. I dag bor ett av fire barn sammen med kun én av sine foreldre. Dette er som oftest mor (Kitterød & Lyngstad,

2006). Det er en klar målsetning fra samfunnets side å få fedrene mer på banen i forhold til barna, både i familier hvor mor og far bor sammen, og der samlivsbrudd er et faktum.

Etter samlivsbrudd er en av bostedsformene foreldre kan velge for sine barn, delt bosted. Denne ordningen har vist seg å bli stadig mer vanlig med årene, og det er i dag rimelig å anta at mellom ti og femten prosent av foreldrene velger delt bosted eller liknende ordninger for sine barn (Stave, 2007). Fra 1. juli 2010 ble barneloven endret slik at det nå går tydeligere fram at foreldre kan velge delt bosted for sine barn (barneloven, 1981, §43). I tillegg er det i dag mulig for domstolen å idømme delt bosted mot en eller begge foreldres vilje, hvis det foreligger særlige grunner som tilsier at det er til barnets beste (barneloven, 1981, §36).

Bakgrunn og formål med denne studien

Min interesse for temaene samlivsbrudd og barnefordeling oppsto for mange år tilbake, da mine egne foreldre skilte lag, samtidig som jeg opplevde at det var mange familier i nærmiljøet som også ble oppløst. Foreldrene valgte ulike løsninger for hvor barna skulle bo, og hvordan tiden med barna ble delt. Selv om de fleste barna i hovedsak ble boende hos mor, var det også noen barn som flyttet mellom foreldrene annenhver uke. Etter hvert var mitt inntrykk at det stadig ble flere barn som praktiserte delt bosted. Mange år senere hadde jeg i forbindelse med utdannelsen hovedpraksis på et familievernkontor. Her kom jeg i kontakt med foreldre som hadde skilt lag og som ønsket samtaler rundt temaet barnefordeling gjennom såkalte foreldresamtaler. Jeg fikk også observere meklinger av ulik varighet. I noen av disse sakene var mitt inntrykk at foreldrene kun oppsøkte familievernkontoret for å få utstedt meklingsattesten de trengte for å komme videre i atskillellesprosessen, mens foreldre i andre saker hadde flere viktige tema rundt barnefordeling de ønsket å ta opp med hverandre og mekler. Disse meklingstimene, diskusjonene rundt temaet mekling ved familievernkontoret, ulike debatter rundt delt bosted i media og på ulike nettsider, samt gjeldende regelverk og nyere regelendringer var i begynnelsen med på å danne min for forståelse for feltet.

Tidligere studier har undersøkt kjennetegn ved foreldre som møter til mekling (for eksempel Tjersland, 1992), og kjennetegn ved foreldre som velger de mest vanlige samværsordningene (for eksempel Kitterød, 2004). I en forlengelse av disse studiene vil det være interessant og

undersøke om det er noen mønster i foreldrenes fremtreden som går igjen hos foreldre som møter til mekling og som velger en annen samværsform enn den som er mest vanlig i dag.

Fenomenet denne studien ønsker å se nærmere på, er foreldrepar som kommer til mekling ved samlivsbrudd, og som velger delt bosted for sine barn. Gjennom kvalitativ analyse av lydbåndopptak fra meklingstimer, søkes innblikk i ulike foreldrepars dialoger, samspill, samt implisitte og eksplisitte begrunnelser og argumentasjoner som danner bakgrunn for valget. Datamaterialet var på forhånd kategorisert ut fra foreldrenes konfliktnivå, og det gav derfor mening å undersøke om det var variasjon i argumentasjonen hos disse foreldregruppene. Ved en eventuell variasjon ville det være interessant å se hvilke typer tema foreldre med høyt nivå av konflikter vektla i beslutningsprosessen, sammenlignet med foreldre uten særlig grad av uenighet.

Undersøkelser hvor foreldre har besvart spørreskjema eller blitt intervjuet har vist at det er flere begrunnelser som går igjen hos foreldre som velger delt bosted for sine barn (for eksempel Lunde, 1999; Skjørten, Barlindhaug & Lidén, 2007; Tjersland, 1992). Med dette som utgangspunkt vil jeg studere samtaler, hvor det ikke spesifikt spørres om bakgrunnen for valg av ordningen ut fra forskningshensyn. Dette vil skille min studie fra tidligere studier som i all hovedsak har vært retrospektive. En av fordelene med denne studien er at foreldrene står midt i beslutningsprosessen, og dermed ikke oppsummerer hvorfor de valgte slik de gjorde i ettertid. Sannsynligheten vil da være mindre for at ideologiske argumentasjoner for delt bosted skal dominere begrunnelsene til foreldrene. En annen fordel er at jeg gjennom meklingen får tilgang til en bred gruppe foreldre som velger delt bosted, og som verken selv har tatt kontakt med prosjektleder for å delta, eller som samtykket til å la seg intervju i ettertid for forskningens del. Med dette håper jeg denne studien kan bli et supplement til tidligere forskning på feltet.

I et samfunn der stadig flere foreldre velger delt bostedsløsning etter et samlivsbrudd, vil en kvalitativ studie kunne gi økt forståelse, flere nyanser og bidra til mer kunnskap i den allmenne samfunnsdebatten rundt delt bosted for barn. Gjennom kunnskap om hva foreldre selv vektlegger i beslutningsprosessen, kan denne studien også være med på å tydeliggjøre noe meklere med fordel kan være oppmerksomme på, når de skal bistå foreldre som vurderer å velge delt bosted.

Bestemmelser og begrepsavklaringer

Før jeg går videre vil jeg i de følgende avsnitt aller først orientere om sentrale bestemmelser og begreper som er relevante for denne oppgaven. Bestemmelsene er hentet ut fra barneloven, slik det vil framgå av teksten. Øvrig informasjon og begreper er hentet fra barne- og likestillingsdepartementets informasjonsbrosjyrer ”Foreldreansvar og samværsrett” og ”Separasjon og skilsmisse”. Dette er brosjyrer som deles ut til foreldre som skal til mekling for å gjøre dem kjent med deres rettigheter, samt begrepsapparatet som benyttes i meklingssamtaler.

Foreldreansvar

I følge barnelovens §30 (1981), følger det med foreldreansvaret i tillegg til å gi barnet omsorg og omtanke, en rett og plikt til å ta avgjørelser for barnet ut fra barnets interesser og behov. Disse avgjørelsene innebærer blant annet valg av type skole, flytting utenlands, om barnet skal ha eget pass, hva slags medisinsk og psykologisk behandling barnet kan motta, innmelding i foreninger, avgjørelse om hvor barnet skal bo, eventuell adopsjon, og om barnet skal kunne inngå ekteskap før fylte 18 år. Foreldreansvaret går ikke på tvers av barnets rett til å bli hørt angående forhold i eget liv, og med barnets økende alder, skal denne retten veie stadig tyngre når avgjørelser om barnet skal tas. Foreldre som er gift, eller bor sammen når barnet blir født, har automatisk foreldreansvar sammen for felles barn, og må selv avtale noe annet hvis dette skal endres ved skilsmisse eller samlivsbrudd. Foreldre som gifter seg etter at barnet er født vil også få felles foreldreansvar, hvis de ikke allerede har dette fra før. I tilfeller hvor foreldrene ikke er gift eller bor sammen ved fødsel, tilfaller foreldreansvaret mor alene, og foreldrene må selv søke om å få det felles, eller at far skal ha det alene.

Bosted

Barnets bosted er den husstanden hvor barnet har registrert sin adresse. Den av foreldrene som barnet bor fast hos har i større grad rett og plikt til å ta beslutninger for barnet, sammenliknet med den andre forelder barnet ikke bor sammen med. For eksempel kan den forelder barnet bor fast hos, bestemme om barnet skal gå i barnehage eller ikke, og velge å flytte innenlands uten den andre forelderens samtykke. I barnelovens §36 (1981), er det spesifisert at foreldrene kan avtale at barnet skal bo fast hos enten mor eller far, eller at barnet skal bo fast hos begge foreldrene. Hvis foreldrene avtaler at barnet skal bo hos begge, vil det

si at de avtaler delt fast bosted, tidligere kalt delt omsorg. Hvis foreldrene ikke blir enige om hvor barnet skal bo, er det normalt retten som avgjør barnets bosted.

Delte ordninger for barn

Foreldrene kan altså velge at barnet skal ha delt fars bosted, som forutsetter felles foreldreansvar. Ordningen innebærer at foreldrene har delt bostedskompetanse, som vil si at begge har like mye innflytelse over barnet, og sammen blir enige om de daglige avgjørelsene kun én av foreldrene ville tatt hvis barnet bodde fast hos den ene av dem. Eksempler på avgjørelser kan være om barnet skal gå i barnehage, barnets hårklipp, klesinnkjøp og flytting. Ved avtale om delt bosted kan ikke en av foreldrene flytte vekk med barnet uten at den andre forelderen er enig i dette.

Selv om barnet har delt bosted, kan barnet kun være folkeregistrert med én bostedsadresse. Det vil si at foreldrene må bli enige om hvor barnet skal ha sin adresse, som blant annet vil ha økonomisk betydning i forhold til skattekasse 2. Noen familier avtaler å bytte barnets adresse i folkeregisteret annethvert år, slik at foreldrene bytter på å få skattekasse 2. Foreldrene kan også velge å la det gå flere år mellom adressebyttene, eller avtale at barnet har permanent adresse hos kun mor eller far. En annen mulig delt ordning for familier med flere barn, er å dele søskenflokket permanent på to forskjellige adresser. Hvis foreldrene for eksempel har to barn, kan de registrere et barn hver på sin adresse, og avtale eksempelvis 50 prosent samvær med det barnet som ikke er registrert hos seg. Også i dette tilfelle kan barna bo annenhver uke hos hver av foreldrene, men foreldrene vil på grunn av barnas bostedsadresser begge bli liknet i skattekasse 2.

Mange foreldre avtaler 50/50 samvær, slik at begge har like mye tid med barnet uavhengig av hvilken adresse barnet til enhver tid har. Dette betyr at ingen av foreldrene regnes som aleneforsørgere. 50/50 samvær kan deles på ulike måter. Barnet kan for eksempel bo annenhver uke hos mor og far, eller det kan bo to uker sammenhengende hos hver forelder. Noen foreldre velger å dele uka i to, slik at barnet bor tre og fire dager hos hver. Hvordan foreldrene organiserer samværet avhenger av hva som passer best for hver enkelt familie. Faktorer som barnets alder og avstand mellom foreldrehjemmene vil her ha innvirkning på beslutningen. Foreldrene kan også velge å for eksempel ha samvær 60/40. Et viktig poeng rundt delt bosted er at foreldre i dag kan avtale delt bosted for barnet, selv om barnet i praksis er mer hos den ene forelderen.

I denne oppgaven vil begrepene delt bosted, delt ordning og delte løsninger brukes om hverandre, og vise til de ulike variasjonene beskrevet over. Da de fleste foreldre i utvalget valgte felles foreldreansvar, delt bosted med bytte av bostedsadresse annethvert år, og 50/50 samvær med skifte annenhver uke, er det som oftest dette jeg referer til.

Samvær

I barnelovens §42 (1981), heter det at barnet har rett til samvær med begge sine foreldre. Det er foreldrenes plikt å sørge for at barnet får mulighet til samvær med begge to, også når foreldrene ikke bor sammen. Unntaket er hvis samvær ikke er regnet å være til det beste for barnet. Samvær innebærer altså tid sammen med den forelder barnet ikke bor sammen med, og hvis barnet har delt bosted, avtales det hvor mye tid hver forelder skal ha barnet hos seg. Det anbefales at foreldrene lager en skriftlig avtale om når samvær skal være, slik at man unngår unødvendige misforståelser og minsker sannsynligheten for eventuelle konflikter. I denne avtalen bør detaljer som for eksempel henting og bringing, spesifisering av ferie og høytidssamvær, og reiseutgifter være inkludert. Den av foreldrene barnet er sammen med til enhver tid, kan ta avgjørelser som gjelder omsorgen for barnet der og da. ”Vanlig samvær” er beskrevet i barnelovens §43 som samvær en ettermiddag i uka med overnatting, annenhver helg fra fredag ettermiddag til søndag ettermiddag/kveld, til sammen tre ukers sommerferie, og annenhver høst, vinter, påske og juleferie.

Økonomisk avklaring

Forelder som har fast bosted for barnet alene, regnes som oftest som aleneforsørger, og kan dermed ha krav på ulike økonomiske fordeler, som skattekasse 2 og forhøyet barnetrygd. Forhøyet barnetrygd vil si at forelder får utbetalt barnetrygd for et barn mer enn det man har, eksempelvis to trygder for et barn, og fire trygder for tre barn. Hvis forelder har lav inntekt og barnet er lite, kan man i tillegg ha krav på blant annet overgangsstønning (NAV, 2011a).

Når det gjelder underholdsbidrag, vil den forelder som barnet ikke bor sammen med, som oftest være bidragspliktig. Barnebidraget er et fast månedlig beløp, ment som støtte til å forsørge barnet. Ved beregning av barnebidrag tas det hensyn til begge foreldres samlede inntekt, samt antall døgn samværsforelder er sammen med barnet i løpet av en måned. I utgangspunktet vil økt samvær med barnet gi mindre bidrag å betale, og motsatt. Foreldre

anbefales å avtale bidrag privat, men dette kan også fastsettes gjennom NAV (NAV, 2011b). Hvis begge foreldre er enige, kan de avtale å ikke betale bidrag til hverandre uansett forskjeller i inntekt.

Ved delt bosted hvor foreldrene har omtrent like mye samvær med barnet vil som oftest ingen av foreldrene regnes som aleneforsørger, med de økonomiske konsekvensene dette medfører. Hvilke forelder som vil få skattekasse 2 vil som sagt være avhengig hvor barnet har bostedsadresse, og barnetrygd kan foreldre som tilbringer omtrent like mye tid med barnet velge å dele. I de tilfellene hvor foreldrene avtaler delt bosted, men barnet tilbringer mer tid hos den ene forelderen, kan denne ha rett på utvidet barnetrygd. Foreldre med 50/50 samvær kan ved inntektsforskjeller likevel ha en bidragsavtale mellom seg.

Separasjon/skilsmiss

Foreldre som er gift og som ikke lenger ønsker å leve sammen, må søke separasjon. Dette gjøres normalt ved å sende inn søknad med kopi av blant annet vielsesattest og gyldig meklingsattest til fylkesmannen i det fylket foreldrene sist bodde i sammen. Man trenger ikke legge fram årsaker til at man ønsker å skille seg, og begge parter trenger ikke å være enige i avgjørelsen, for at separasjon skal innvilges. Det holder med at én av foreldrene underskriver søknaden, men det vil være kortere behandlingstid på søknaden, hvis begge har underskrevet. Når separasjonen er et faktum, har ikke foreldrene mulighet til å leve sammen. Foreldrene kan imidlertid når som helst i separasjonstiden ta opp igjen samlivet, men må søke ny separasjon dersom samlivet brytes på nytt. Etter at separasjonsperioden på et år er avsluttet, har foreldrene adgang til å søke om skilsmiss, og vil da ikke lenger ha noen juridiske eller økonomiske bindinger til hverandre.

Meklingsordningen i Norge

Mekling er et gratis tilbud, som tilbys ved alle familievernkontorer i Norge, samt hos eksterne meklere. Mekling er ment å være en uformell prosess, der mekler skal opptre som en upartisk tredjeperson. Som mekler skal man ha kunnskap om problemer som kan oppstå i forbindelse med samlivsbrudd, både av juridisk og økonomisk art, og i forhold til problemstillinger knyttet til barna og deres reaksjoner. Det framgår av ekteskapslovens §26 (1991) og barnelovens §52 (1981), at formålet med mekling er at foreldrene skal komme fram til en skriftlig avtale om foreldreansvar, barnets bosted, og samvær for den parten barnet ikke skal

bo hos. Den skriftlige avtalen er foreldrenes privatrettslige avtale, som foreldrene selv regulerer, og som mekler ikke har myndighet til å bestemme over. Mekler fastsetter altså ikke løsninger for foreldrene og bedømmer heller ikke foreldrenes avgjørelser, men hjelper dem til selv å finne ordninger rundt barna begge parter opplever som tilfredsstillende (Nordhelle, 2006; Tjersland, 1992). Dette er i tråd med verdier om at det finnes gjensidig akseptable løsninger for foreldrene, og at beslutninger foreldrene selv fatter på sikt vil fungere bedre, enn avgjørelser tatt av andre, som for eksempel en domstol (Tjersland, 1992).

Mekling er obligatorisk for alle gifte og samboende foreldrepar som skal avslutte samlivet og som har felles barn under 16 år, uavhengig om de er enige eller uenige om en avtale rundt barna. Foreldre som er uenige om ordninger rundt barna, og som vurderer eller planlegger å få saken behandlet av domsstolen, må først begjære mekling (barneloven, 1981, §57). Fra 1. januar 2007 ble den obligatoriske meklingen endret fra tre timer til én time. Etter å ha fullført denne timen, har mekler plikt til å skrive ut meklingsattest til foreldrene. Meklingsattesten vedlegges separasjonssøknad, innsendes NAV for utvidet barnetrygd, eller benyttes i forbindelse med barnefordelingssak i domsstolen, og har en gyldighet på seks måneder. Hvis foreldrene ikke har kommet til enighet etter en time, bør mekler oppfordre foreldrene til å mekle opptil tre timer til. Etter til sammen fire timer, har mekler ytterligere mulighet til å tilby foreldrene tre nye timer, dersom det vurderes slik at foreldrene er i nærheten av å komme til enighet om en avtale.

Forskningsspørsmål

Denne oppgaven vil altså ta utgangspunkt i mønstre for hvordan foreldrepar som møter til mekling gir mening til sin beslutning om delt bosted for sine barn. I tillegg ønsker jeg å gi en redegjørelse av norsk empiri og en kort oversikt over argumenter i debatten rundt delt bosted. Mer konkret vil jeg se nærmere på følgende spørsmål:

Hva kjennetegner argumentasjon, dialog og samspill hos foreldre som velger delt bosted for sine barn?

Er det noen karakteristiske forskjeller mellom høykonfliktforeldre og lavkonfliktforeldre som avtaler delt bosted?

Videre vil jeg i oppgaven diskutere hva slags implikasjoner foreldrenes bakgrunnstepper for valg av delt bosted vil kunne ha for meklerpraksis i dag.

Avgrensning

Det er i dag mange ulike bosteds og samværsordninger for barn. Det er også mange måter for foreldrene å komme fram til den løsningen som for hver enkelt familie passer best. Foreldrene legger i denne prosessen vekt på ulike faktorer. I denne oppgaven vil det kun bli lagt vekt på foreldrenes bakgrunn for valg av delte ordninger for barn. Videre vil jeg kun fokusere på foreldrenes dialog i meklingstimene, og dermed ikke vektlegge meklers opplevelser. Men mekler er selvsagt i samspill med foreldrene, og kan influere på foreldrenes dialog, noe som også vil komme fram i noen av eksemplene i resultatdelen. På grunn av oppgavens rammer, blir foreldrenes demografiske informasjon som presenteres i metodedelen ikke ytterligere diskutert i forhold til valg av delt bosted.

Jeg kommer videre til å se på hvordan foreldrene samtaler rundt barnets beste og barnets behov, mens barnets direkte opplevelser av delt bosted i seg selv, ikke kommer til å være tema.

I forhold til konflikt, samarbeid og mekling, vil disse temaene tilpasses oppgavens hovedfokus om delt bosted, og det blir derfor ingen videre diskusjon om disse fenomenene i seg selv.

Teori, empiri og faglige betraktninger

Et sosialkonstruksjonistisk utgangspunkt

I og med at sosialkonstruksjonismen setter fokus på individets egen konstruksjon av mening i samspill med andre, er dette et perspektiv som passer godt til oppgavens formål. I takt med et sosialkonstruksjonistisk perspektiv er det foreldrenes samspill, egne begrunnelser og argumentasjon bak beslutningen om delt bosted jeg har vært interessert i å få tak i og formidle videre. Jeg har gjennom lydbåndopptakene ønsket å få informasjon om foreldrenes opplevelser av egen situasjon i forbindelse med samlivsbruddet, samt meninger om, og holdninger til delt bosted. Inspirert av et sosialkonstruksjonistisk syn, antar jeg at foreldrene kjenner egen situasjon best, samtidig som foreldrenes argumentasjon henger sammen med konteksten foreldrene befinner seg i. Sosialkonstruksjonisme vektlegger variasjoner, i motsetning til en bestemt fasit, og perspektivet lar seg også fint forene med metoden Grounded Theory jeg i denne oppgaven ønsker å benytte prinsipper fra.

Foreldre og barns erfaringer med delt bosted

Flere studier viser at delt ordning hvor barn bor omtrent like mye tid med hver forelder kan fungere godt for både foreldre og barn (Brandstrup, 2007; Haaland, 1988; Skjørten et al., 2007; Stave, 2007). Haaland (1988) intervjuet 30 familier som hadde et til ni års erfaring med delt bosted. Resultatene viste at delt bosted allerede da var etablert som en løsning noen foreldre valgte for sine barn og som fungerte godt for hele familien (Haaland, 1988). Brandstrup (2007) fant både positive og negative vurderinger av ordningen i sitt materiale, mens Skjørten et al. (2007) fant overveiende positive evalueringer.

Det har de siste årene blitt gjennomført flere studier (for eksempel Skjørten et al., 2007) som har fokusert direkte på barnas opplevelse av delt bosted. Dette er i tillegg til studier som kun har fokusert på voksnes erfaringer, eller på barns opplevelse av ordningen gjennom foreldrenes stemmer. Stave (2007) problematiserer det å la barn si sin mening, spesielt i forhold til barnets lojalitet til sine foreldre. I tillegg benytter voksne ofte egne modeller til fortolkning av barns utsagn, noe som kan påvirke både forskningsprosess og resultater.

Delt bosted og vanlig samværsordning

Selv om forskningen på delt bosted har økt betraktelig de siste ti årene, eksisterer det i dag fortsatt mest kunnskap om bostedsformen hvor barnet bor fast hos én av foreldrene. Dette er som oftest mor.

Brandstrup (2007) gjennomførte en kvalitativ studie der hun intervjuet unge voksne som vokste opp med delt bosted på 80- og 90- tallet, og sammenliknet denne gruppen med unge voksne som vokste opp med vanlig samvær. Et gjennomgående trekk var informantenes bekymring for foreldrenes følelser etter skilsmissen, og som konsekvens av dette opplevde barna ulik grad av ansvar for sine foreldre (Brandstrup, 2007). Dette gjaldt begge bostedsgrupper, men informantene med delt bosted opplevde dette sterkest. Ansvarstakingen kan henge sammen med at barna med delt bosted hadde fokus på en rettferdig fordeling mellom foreldrene, noe barna som bodde fast hos én forelder hadde i mindre grad (Brandstrup, 2007). Andre studier har også påvist at barna fokuserer på rettferdighet mellom foreldrene ved delt bosted (Hagen, 2008; Skjørten et al., 2007). Flere informanter i Brandstrups studie (2007) hadde på grunn av lojalitet til begge foreldrene vanskeligheter med å si fra om at de i ungdomstiden ønsket å gå vekk fra en delt ordning. Selv om flere til slutt valgte å bo fast hos én av foreldrene, valgte noen informanter å beholde en delt ordning de egentlig ikke ønsket, med begrunnelse i at de ikke ville velge én av foreldrene framfor den andre (Brandstrup, 2007). Mer overraskende kom det fram at et par av ungdommene flyttet til det hjemmet de i utgangspunktet ønsket å flytte vekk fra, for å veie opp for at yngre søsken valgte det hjemmet begge i utgangspunktet ville bo i (Brandstrup, 2007). Funnene setter fokus på informantenes opplevelse av ansvar, lojalitetskonflikter og rettferdighetsprinsipper, og støttes av blant andre Haaland (1988) og Flem (2001). Også i Skjørten og medarbeideres (2007) omfattende intervju-undersøkelse, oppgav flere av barna at motivasjonen bak delt bosted først og fremst handlet om rettferdig fordeling mellom foreldrene.

Et annet tema som gikk igjen hos begge grupper informanter var nærhet mellom foreldre og barn (Brandstrup, 2007). Barna med et fast bosted følte som oftest at de hadde en relasjon til samværsforelderen preget av avstand, og flere gav uttrykk for at de savnet en tettere relasjon (Brandstrup, 2007). Samtidig opplevde ofte informantene med vanlig samvær at tiden med samværsforelderen kunne bli for liten. Mange rapporterte at det føltes som å være på besøk hos samværsforelderen, fordi eiendeler og venner var et annet sted (Brandstrup, 2007). Disse beskrivelsene står i motsetning til hva flere av informantene med delt bosted uttrykte. Mange

beskrev det som en stor fordel at de fikk et nært forhold til begge sine foreldre, og at de fikk oppleve hverdager, og ikke bare helger sammen (Brandstrup, 2007; Skjørten et al., 2007). Mange av barna i Skjørten et al. (2007) sin studie, la vekt på at de var likeverdige medlemmer av begge familiene. Her spilte både tingene de hadde i begge hjem, samt den emosjonelle tilhørigheten til begge steder inn. I intervjuer med barna tre år etter skilsmissen, rapporterte barna at de opplevde å bo i en utvidet, heller enn delt familie (Skjørten et al., 2007).

Valg av delt bosted

Haaland (1988) fant at de fleste foreldre i hennes utvalg valgte delt bosted ut fra fordeler de opplevde med en slik løsning framfor andre bosteds og samværsformer. Dette er i samsvar med hva Morgenbesser og Nehls (1981) mener er den beste motivasjonen for et slikt valg: At foreldrene mener at delt bosted er den beste løsningen for hele familien. Flere studier viser at menn og kvinner ofte har vært enige om løsningen, selv om de har hatt ulike begrunnelser for valget (Haaland, 1988; Lunde, 1999).

Lunde (1999) gjennomførte ti intervjuer med foreldre om temaet delt bosted for barn, med mål om mer kunnskap rundt foreldrenes valg av ordningen. Begge foreldre vektla barnas beste og barnas behov for jevnlig kontakt med begge sine foreldre i beslutningsprosessen (Lunde, 1999). At barn og foreldre trengte hverandre, var en av hovedbegrunnelsene som gjorde delt bosted til et naturlig valg for foreldrene i Haalands (1988) studie. Videre var likestilt rollefordeling mellom foreldrene før bruddet, samt at foreldrene vurderte hverandre som kompetente omsorgspersoner med på å danne bakgrunn for valget (Haaland, 1988). Foreldrene skilte med andre ord ikke lag for å hindre barna i å være sammen med den andre forelderen, og det var nok tillit og respekt mellom dem til å ønske fortsatt foreldreskap etter bruddet. Begge foreldre trakk også i noen tilfeller fram rettferdig deling av barnas tid og delt bosted som kompromiss, der ingen av dem ble favorisert som begrunnelser for valget (Haaland, 1988).

Foreldrenes begrunnelser skilte seg i Lundes (1999) utvalg i forhold til vektlegging av hverandres behov. Mens mødrene i stor grad vektla medfølelse for far, fordeler ved fars involvering i barna og egen skyldfølelse og dårlige samvittighet for å forlate forholdet, samtidig som hun i flere tilfeller gikk med på en delt ordning etter fars ønske for å unngå konflikt viste far ikke særlig omtanke med mor i sine argumenter. Han la mer vekt på viktigheten av far-barn relasjonen, og at vanlig samvær ikke ville være nok for å føle seg som

en fullverdig far (Lunde, 1999). Flere av Lundes funn er i tråd med Haalands (1988) resultater, hvor far blant annet argumenterte for at hverdagssamværet ble viktig for å opprettholde nær kontakt med barna etter samlivsbruddet. Man kan heller ikke utelukke at deling av økonomiske goder var en del av fars begrunnelser for valget (Tjersland, 1992). Det fremkommer at mødrene hadde mange argumenter for og imot delt bosted. At mor opplevde at ordningen oftere var fars initiativ kan ha hatt en sammenheng med at mor oftere tok initiativ til brudd i begge studier. Haaland (1988) fremhevet at flere av fedrene argumenterte med at fordi skilsmissen ikke var deres skyld, skulle heller ikke de straffes med at barna forsvant etter bruddet.

I de tilfellene hvor det forelå argumenter mot delt bosted var begge foreldrene enige om at denne ordningen ikke passet barnets behov eller alder (Haaland, 1988). Noen av mødrene i undersøkelsen uttrykte også bekymringer i forhold til fars omsorgsevner, og samfunnets forventninger til at hun som mor skulle hatt hovedomsorgen, og at delt bosted dermed ble vanskelig å rettferdiggjøre. Andre mødre argumenterte med at barnet ikke hadde godt av å flytte mellom to hjem, eller at barnet ikke ville klare seg uten henne (Haaland, 1988). I tillegg var flere mødre usikre på hvordan de selv skulle klare seg uten barna. Fedres innvendinger mot delt bosted, dreide seg som oftest om den nære involveringen de måtte ha med mor, sammenliknet med en vanlig samværsordning (Haaland, 1988).

Betingelser for at delt bosted skal fungere

Det er blitt lagt vekt på ulike faktorer for at delt bosted skal fungere på best mulig måte for både foreldre og barn. Selv om de fleste foreldrene i undersøkelsen til Skjørten og kollegaer (2007) vurderte at delt bosted kan fungere godt, presiseres det at man ikke bør generalisere funnene til at ordningen passer for alle. Det er viktig å ta i betraktning barnas individuelle behov og trivsel, når en skal vurdere hvilke bosteds- og samværsordning som passer best for hver enkelt familie (Skjørten et al., 2007).

Vurdering av den andre forelderens kompetanse

At foreldrene vurderer hverandre som kompetente til å ta seg av barna er en viktig faktor for at delt bosted skal fungere optimalt. Vurderingen av hverandres foreldrekompetanse avhenger av om foreldrene lever i nye parforhold (Skjørten et al., 2007). I tilfellene hvor én eller begge

foreldre har nye partnere, blir de vurdert som dårligere omsorgspersoner sammenliknet med foreldre som lever alene. Dette kan henge sammen med at foreldre som lever alene har mer tid til å følge opp barnet. Det kan også skyldes at det blir endringer i rutiner når det kommer flere personer inn i den utvide familien. Forskning viser at foreldre som har omtrent like rutiner i begge hjem, er mest tilfreds med den andre forelderens innsats som forelder (Skjørten et al., 2007).

Tidligere familiekultur og rollefordeling

Etter et samlivsbrudd, er tendensen i samfunnet at fedrene i større grad sammenliknet med tidligere kommer sterkere og tydeligere på banen i forhold til barna (Stave, 2007). Dette gjelder spesielt der familiene velger delt bosted, noe som kan oppleves som positivt for barna som er involvert. Skjørten og kollegaer (2007) fant at fedre som etter bruddet hadde delt omsorg for sine barn, hadde deltatt mer i omsorgen rundt barna før bruddet, sammenliknet med foreldre som ikke hadde delt bosted. Å velge bosteds og samværsordning i retning av en ordning både foreldre og barn har vært vant med fra før, vil som oftest fungere bedre enn ordninger som går på tvers av tidligere forhold (blant andre Moxnes, 1990; Tjersland, 2001). Haaland (1988) fant at foreldrene vurderte delt bosted til å fungere bedre i familier der begge fra før var emosjonelt knyttet til barna.

Nærhet mellom foreldrehjemmene

Haaland (1988) fant at det var flest mødre som flyttet ut av det opprinnelige hjemmet, og flest fedre som beholdt det, noe som støttes av Lunde (1999). Dette valget ble begrunnet med at fedrene hadde bedre økonomi enn mødrene, og mange mødre så det som positivt at barna ved delt bosted fikk være halve tiden i sitt gamle hjem. I kun én av tretti familier i utvalget fra 80 – tallet (Haaland, 1988) valgte familiene å selge det opprinnelige hjemmet til barna. Moxnes (1990) hevder at hvor langt foreldrene flytter unna hverandre viser hvem de prioriterer, og at flytting og valg av bosted er et personlig valg. I Lundes (1999) utvalg bodde de fleste av foreldrene i nærheten av hverandre, og det ble også her lagt vekt på at barna fikk beholde sitt gamle nærmiljø.

Flere studier viser at nærhet mellom hjemmene etter et samlivsbrudd har mange fordeler for barn (Moxnes, 1990; Öberg & Öberg, 2004). Ved delt bosted vil avstanden mellom de to hjemmene påvirke hvor godt ordningen fungerer praktisk i forhold til barnas venner,

nærmiljø, fritidsaktiviteter, skole og utstyr (Haaland, 1988; Tjersland, 1992; Öberg & Öberg, 2004). Studier viser også at nærhet mellom hjemmene er avgjørende for om barna trives med å bo delt (for eksempel Hagen, 2008).

Økonomi

Den økonomiske situasjonen rundt et samlivsbrudd kan være kilde til konflikt mellom foreldrene. Tjersland (1992) peker på at skillsmisse kan være kostbart. Et hjem og en husholdning skal bli til to, noe som for de aller fleste betyr en redusert levestandard. Forskning viser at barn som kommer fra skilte familier har større risiko for å vokse opp i et hjem med økonomiske vansker (Haaland, 1988; Kvaran, 2001; Tjersland, 1992).

Muligens vurderer foreldre delt bosted mer positivt hvis begge har gode økonomiske forutsetninger. Forskning viser at mødre med delt bosted for sine barn, kommer dårligere ut økonomisk, sammenliknet med delt bostedsfedre, spesielt på bakgrunn av lønn. Det har også vært hevdet at mors dårlige samvittighet og skyldfølelse for oftest å ha valgt å forlate forholdet, er med på å påvirke at hun ikke krever et skikkelig økonomisk oppgjør ved bruddet (Haaland, 1988). Dette kan for eksempel komme til uttrykk ved at mor ikke tar med seg inventar og møbler hjemmefra, med begrunnelse i at hun ønsker at far og barn skal ha det mest mulig likt som før. En sammenlikning av delt bostedsmødre og alenemødre, viser at delt bostedsmødrene også her kommer dårligst ut økonomisk. Dette på grunn av at støtteordninger og bidrag ofte faller bort ved valg av delt bosted (for eksempel Lunde 1999; Skjørten et al., 2007). Det kan derfor se ut som det er kvinnene som økonomisk sett taper på å velge delt bosted. Haaland (1988) etterlyste allerede for over 20 år siden en bedre tilrettelegging av økonomiske forhold for foreldre som velger en delt ordning, slik at flere foreldre får et mer reelt valg.

Samvær med begge foreldre på merkedager

At foreldrene kan omgås med hverandre på spesielle dager sammen med barna, kan tenkes å være en fordel i familier hvor delt bosted praktiseres. I Skjørten og medarbeidernes undersøkelse fra 2007, rapporterte nesten halvparten av foreldrene at de hadde feiret 17. mai eller barnas bursdager sammen, mens en fjerdedel hadde feiret julaften sammen. I Moxnes og Winge (2000) sin studie av familier hvor barna hadde et fast bosted, møttes foreldrene i mindre grad for å feire dager sammen med barna. Skjørten og medarbeidere pekte på at

faktorer som barnets alder, konfliktnivå mellom foreldrene og foreldrenes nye partnere spilte inn på grad av samvær mellom foreldrene.

Hensynet til barnets beste og foreldrenes følelsesmessige reaksjoner knyttet til bruddet

For at delt bosted skal fungere er det sentralt at foreldrene setter barnets behov i fokus, og ikke velger løsningen ut fra egne motiver som rettferdighet eller som hevn mot den andre forelderen. Skjørten og kollegaer (2007), legger vekt på at foreldrene må lytte til barna og være oppmerksomme på at ulike barn i søskenflokk kan ha ulike behov. Ordningen bør være fleksibel (Brandstrup, 2007; Skjørten et al., 2007), og det bør tas hensyn til barnets alder (Haaland, 1988). For at delt bosted skal fungere, må barna trives med å bo i to hjem. Denne trivselen antas blant annet å henge sammen med det emosjonelle klimaet mellom foreldrene. I Haalands studie (1988) så det ut til at hvem av foreldrene som tok initiativ til bruddet, ikke påvirket hvem av foreldrene som var mest fornøyd med ordningen, eller graden av tilfredshet hos foreldrene. Likevel ser man at i tilfeller hvor foreldrene rapporterte at skilsmissen hadde negative konsekvenser for dem selv, også vurderte delt bosted som en mindre god ordning for barna (Haaland, 1988). Med andre ord kan foreldrenes opplevelse av egen situasjon og egne behov etter bruddet, være med på å påvirke hvordan de i ettertid vurderer barnas situasjon, noe som bør tas i betraktning ved evaluering av foreldrenes vurderinger.

Nye partnere

Nye kjærester er som oftest relativt raskt et aktuelt tema for foreldre etter samlivsbrudd. Studier viser at sannsynligheten er stor for at en eller begge foreldre møter potensielle nye partnere allerede i løpet av det første året etter separasjonen (Tjersland, 1992). Skjørten og medarbeidere (2007) fant at fedre med delt bosted i liten grad følte seg truet av mødrenes nye partnere, samtidig som de rapporterte at dette ville vært annerledes, dersom de ikke hadde hatt barna like mye tid. Videre fant de at mødre med delt ordning i større grad enn alenemødre hadde inngått i nye forhold. For fedrene var det motsatt sammenliknet med samværsfedre (Skjørten et al., 2007). Dette mønsteret antas å henge sammen med at aleneforsørgere naturlig nok vil bruke mer tid på barna, sammenliknet med samværsforeldre. Ut fra tradisjonelle ordninger vil mødre med delt bosted altså få mer tid uten barn, mens fedre med delt bosted får mindre tid.

Barn med delt bosted hadde som oftest en god relasjon til foreldrenes nye partnere (Hagen, 2008; Skjørten, et al., 2007). I samværshjemmene la barna vekt på at de ikke kjente steforeldrene like godt på grunn av at de var der så lite (Hagen, 2008). Noen av informantene vektla at de var spesielt glade for at foreldrene med partner slapp å være alene når de selv ikke var tilstede (Flem, 2001; Hagen, 2008). Dette kan henge sammen med barnas ansvarsfølelse ovenfor foreldrene.

Foreldresamarbeid

Hvordan foreldrene håndterer atskilleelsesprosessen praktisk og følelsesmessig vil kunne ha innvirkning på barnas liv. Her vil spesielt kvaliteten på samarbeidet mellom foreldrene og fokus på fortsatt foreldreskap etter brudd stå sentralt (Haaland, 1988; Hagen, 2008; Kitterød, 2004; Lunde, 1999; Moxnes & Winge, 2000; Skjørten et al., 2007; Stave, 2007; Tjersland, 1992; Öberg & Öberg, 2004). Moxnes og Winge (2000) fant at ti prosent av deres utvalg samarbeidet lite etter skilsmissen, i tillegg til at ti prosent hadde et konfliktfylt forhold. Flere studier viser til at foreldrekonflikter i forbindelse med samlivsbrudd, gir større risiko for psykiske og sosiale problemer for de involverte barna, enn samlivsbrudd og samværsmengde i seg selv (Ekeland & Myklebust, 1997; Haaland, 2002; Skjørten et al., 2007; Thuen, 2004; Öberg & Öberg, 2002).

Delt bosted krever at foreldre forholder seg til hverandre i hverdagen (Skjørten et al., 2007), har jevnlig kontakt og samarbeider i det daglige rundt barna (Haaland, 1988). Enighet om ordningen, samt lavt konfliktnivå og tilfredsstillende samarbeid trekkes inn som viktige faktorer for at delt bosted skal fungere. Skjørten og kollegaer (2007) fant at foreldre som vurderte delt bosted å ikke fungere, oppgav konflikt som årsak. Dette støttes av Haaland (1988). I slike tilfeller er det ikke selve ordningen som er problemet, men foreldrenes konfliktpregede forhold (Öberg & Öberg, 2004). I tilfeller hvor foreldrene har delt bosted og et konfliktfylt forhold antas det at barna blir mer eksponert for konflikter, sammenliknet med vanlig samværordning hvor foreldrene har mindre kontakt (Skjørten et al., 2007; Stave, 2007). Det er viktig for barna at foreldrene får til et godt samarbeid (Tjersland, 1992; Öberg & Öberg, 2004). Man regner i dag med at omtrent 90 prosent av foreldrene som går igjennom et brudd legger uenighetene bak seg, eller tar hensyn til barnets behov (Koch, 2000; Skjørten et al., 2007).

Debatten om lovpålagt delt bosted

Skal foreldre som ikke blir enige om hvor barnet skal bo, og som tar saken til domsstolen, kunne idømmes delt bosted mot én eller begge foreldres vilje? Dette er et av flere spørsmål som har vært diskutert de siste årene, før det 1. juli 2010 kom en lovendring som åpner for at man i dag kan idømme foreldre delt bosted. Lovendringen kom etter mange år med debatter rundt begrepet barnets beste, og sentrale betingelser for at delt bosted skal fungere for både foreldre og barn.

Et argument for idømming av delt bosted har vært at ordningen i seg selv kan dempe konfliktnivået mellom foreldrene. I en undersøkelse om foreldremekling og skilsmisse, vurderte foreldre med delt bosted konfliktnivået ett år etter skilsmissen til å være lavere sammenliknet med separasjonstidspunktet (Ekeland & Myklebust, 1997). Det var langt høyere konfliktnivå i familier der barna bodde fast hos mor eller far. Disse funnene ble fortolket til at delt bosted i seg selv kunne bidra til å senke konfliktnivået mellom foreldrene. En mulig forklaringsmodell som ble framsatt, er at delt bosted ikke favoriserer én av foreldrene framfor den andre, verken når det gjelder tid, økonomi eller bestemmelsesrett ovenfor barnet. Det antas at når foreldrene blir sidestilt, vil det være lavere sannsynlighet for negative følelser og konflikter (Ekeland & Myklebust, 1997). Flere har kritisert studien til Ekeland og Myklebust for blant annet sitt lille og ikke-representative utvalg (Tjersland, 2001). Skjørten og medarbeidere (2007) mener at selv om delt bosted muligens kan dempe enkelte konflikter, er det ikke alle typer konflikter som nødvendigvis reduseres. I deres utvalg viste det seg at en fjerdedel av foreldrene opplevde å være i konflikt med den andre forelder, og at den delte ordningen de praktiserte ikke hadde dempet konfliktnivået (Skjørten et al., 2007).

Skjørten og medarbeiderne (2007) fant at foreldrene med delt bosted hadde mindre konflikter, sammenliknet med foreldre som praktiserte andre samværløsninger. Også Kitterød (2004) fant at familier med mye samvær mellom barn og begge foreldre hadde et lavere konfliktnivå, sammenliknet med familier hvor samværet var mindre. Om foreldre med lavt konfliktnivå velger delt bosted, eller om konfliktene dempes på grunn av den delte ordningen er vanskelig å si noe om (Kitterød, 2004). Kvaran (2001) fant at sannsynligheten var stor for at barn som opplever konflikter mellom foreldrene før samlivsbrudd, vil fortsette å utsettes for dette etter brudd hvor foreldrene må fortsette å omgås i forbindelse med praktisering av delt bosted. Thuen (2004) argumenterer for at mye samvær i seg selv kan ha konfliktdempende effekt, men her tas det i betraktning at konfliktene da dreier seg om tema relatert til barna, samt

foreldrenes likestilling. Pågående konflikter mellom foreldrene er ofte komplekse, og handler sjelden kun om likestilt tid med barna, noe forskning støtter (Kitterød, 2004; Stave, 2007).

At begge foreldre har rett på like mye tid sammen med barna, har vært et annet typisk argument for idømming av delt bosted. Dette argumentet ser ut til å bygge på fars mer aktive rolle i barneomsorgen nå, sammenliknet med tidligere. Typiske motargumenter har handlet om at barnet ikke har godt av for mye flytting en delt ordning ofte medfører, og at ordningen gir ustabilitet og kaos for barna. En tredje gruppe har argumentert med at delt bosted kan fungere hvis visse forutsetninger er til stede hos familien, der blant annet foreldrenes evne og vilje til samarbeid etter samlivsbruddet har blitt fremhevet (blant annet Stave, 2007).

I en regjeringsoppnevnt rapport fra 1998 om barnefordelingssaker (NOU 1998:17) hevder psykolog Terje Galtung at det på bakgrunn av forskningsmateriale på feltet ikke kan gis noe entydig svar på hvilken bostedsform som er den beste for barn. Både delt fast bosted og ett fast bosted kan fungere bra for mange familier. Men også her legges det vekt på at delt bosted krever visse forutsetninger, som godt foreldresamarbeid og hyppig kontakt mellom foreldrene for at en slik ordning skal fungere optimalt (NOU 1998:17). Ved konflikter, som man ofte finner hos foreldre i rettsystemet, synes hyppig samvær og nær kontakt ikke å være til det beste for barnet, og Galtung trekker derfor den konklusjon at det ikke er tilrådelig å anbefale delt bosted til familier med store konflikter (NOU 1998:17)

At foreldre som tar spørsmål om fordeling av barn til domsstolen som oftest har et høyt konfliktnivå mellom seg støttes av Koch (2000). Etter en gjennomgang av over hundre barnefordelingssaker som har vært oppe i rettssystemet, mener Koch (2000) at foreldrenes behov er ilagt for stor vekt, sammenliknet med barnets beste. Retten bør i slike saker legge til grunn hva slags type konflikt foreldrene har, og hvor langvarig og stabilt konfliktmønsteret mellom foreldrene er og har vært, for å kunne danne seg et bilde av hva som vil være det beste for barna i fortsettelsen (Koch, 2000). Koch (2000) mener at en lovendring, der delt bosted kan idømmes, kan føre til at flere foreldre tar sakene sine til rettssystemet, noe som støttes av Tjersland (2001).

I en rapport om foreldreansvar, bosted og samvær utarbeidet av Norges Offentlige Utredninger i 2008 (NOU, 2008:9) kommer utvalget til enighet om at det er flere momenter som må legges til grunn for at delt bosted skal kunne fungere godt for barna. I tillegg til foreldresamarbeid, trekker utvalget fram barnets alder, nærhet mellom foreldrehjemmene,

barnets personlighet, at barnet skal trives med to hjem, og at begge foreldre må delta aktivt i barnets liv (NOU, 2008:9). Ved idømming av delt bosted anbefales det å ta hensyn til slike faktorer, noe som er i tråd med forskning gjort på feltet (for eksempel Haaland, 1988; Hagen, 2008; Lunde, 1999; Skjørten et al, 2007). Videre trekkes det fram at foreldrene selv bør komme til enighet om bostedsløsningen de skal leve med, da saker som trekkes for retten ofte har en tendens til å forverres konfliktmessig. Dette er i tråd med hva annen forskning på feltet indikerer (Tjersland, 2001; Öberg og Öberg, 2004). Også undersøkelser fra andre land som Sverige og USA bekrefter at bostedsløsninger foreldrene har blitt påtvunget fungerer dårligere enn om det er frivillighet inne i bildet.

Forskning viser at det er en bred enighet om at en lovpålagt delt bostedsløsning som norm ved samlivsbrudd vil være en risikabel lovendring, fordi delt løsning bør være resultat av frivillighet og samarbeid.

Sammenfattende kommentarer

Flere studier med fokus på både barns og voksnes opplevelser av delt bosted, vektlegger at ordningen kan fungere godt i mange tilfeller. Faktorer som ser ut til å spille inn for foreldrenes syn på ordningen er blant annet vurderingen av den andre som en god forelder, en jevnbyrdig rollefordeling før bruddet, kort avstand mellom foreldrehjemmene, hensynet til barnets beste framfor foreldrenes egne emosjonelle reaksjoner, og et godt foreldresamarbeid.

Foreldrene hadde både sammenfallende og ulike argumenter for valg av delt bosted. Begge var enige om at barnets beste sto i fokus og begge foreldre ønsket kontakt med barnet etter bruddet. Begge foreldre så også ut til å vende oppmerksomheten mot far – barn relasjonen i begrunnelsene sine. I tillegg var mors initiativ til bruddet og påfølgende skyld et tema som gikk igjen.

Mye forskning støtter at delt bosted ikke bør være normen som idømmes i barnefordelingssaker hvor foreldre ikke er enige om hvor barna skal bo. Ulike faktorer bør heller vektlegges i en individuell vurdering av hver enkelt familie. Et viktig spørsmål i denne sammenheng har vært om konfliktnivået mellom foreldrene reduseres ved delt bosted. Selv om forskningen er noe delt, virker det sannsynlig at en delt ordning i seg selv, ikke vil ha en konfliktdependende effekt.

Metode

Mitt datamateriale er hentet fra prosjektet ”Foreldremekling ved samlivsbrudd” (FORM - prosjektet), hvor formålet har vært å bidra til utvidet kunnskap og kompetanse hos helsepersonell som arbeider innefor meklingsfeltet, om foreldre og barn som opplever konfliktfylte separasjoner (Gulbrandsen & Tjersland, 2011a, 2011b). Her ble 154 foreldrepår fulgt ved fem ulike familievernkontorer, samt hos to eksterne meklere i fire fylker på Østlandet, da de møtte til mekling i forbindelse med samlivsbrudd (Gulbrandsen & Tjersland, 2011a, 2011b). Datainnsamlingen startet høsten 2007, ved at meklingstimer ble tatt opp på lydbånd, i de tilfellene foreldrene samtykket til å delta i undersøkelsen. I tillegg besvarte foreldrepårene hver for seg ulike spørreskjema før og etter meklingstimen. Disse skjemaene inneholdt blant annet spørsmål om grad av enighet mellom foreldrene på sentrale tema som barnefordeling, bosted og økonomi, samt evaluering av meklingen etter at timen var gjennomført. Mekler hadde ikke tilgang til foreldrenes svar og foretok selv en evaluering etter meklingstimen, som blant annet omhandlet hvordan mekler opplevde å arbeide med foreldrepåret. 18 måneder senere ble det gjennomført oppfølgingsintervju med foreldrepårene, der tema blant annet var samarbeidsklima på nåværende tidspunkt, og syn på meklingstilbudet i ettertid (Gulbrandsen & Tjersland, 2011a, 2011b).

Utvalg

Hele datamaterialet fra FORM – prosjektet ble inndelt i tre kategorier ut fra konfliktnivå mellom foreldrene. Denne kategoriseringen ble gjort på grunnlag av foreldrenes svar på spørreskjema før meklingstimen, der de på en skala fra 0 til 7 blant annet markerte antatt samstemthet i viktige tema som barnefordeling, bosted og økonomi. I tillegg vurderte meklerne på en skala fra 0 til 7 vanskelighetsgraden i arbeidet med foreldrepårene (Gulbrandsen og Tjersland, 2011a, 2011b). Sakene ble gruppert i lav-, middels- og høykonfliktsaker. For å regnes som høykonfliktsak måtte minst én av foreldrene oppleve at de hadde store ulikheter i synet på viktige tema (krysse av mellom 0 og 3 på spørreskjemaet), samtidig som mekler måtte svare at det var betydelige utfordringer og jobbe med foreldrepåret (vanskelighetsgrad 0 – 3). De sakene der svarene lå midt på skalaen (4 – 5), eller øverst på skalaen (6 – 7), ble kategorisert som henholdsvis Mellomkonfliktsaker og lavkonfliktsaker (Gulbrandsen & Tjersland, 2011a, 2011b). I hele materialet kom det fram at

foreldrene valgte delte ordninger etter samlivsbrudd i 47 av sakene. 18 av disse sakene var kategorisert som lavkonfliktsaker, 27 var kategorisert på mellomkonfliktnivå, og kun to saker ble regnet som høykonfliktsaker (Gulbrandsen & Tjersland, 2011a, 2011b).

Sammenliknet med kvantitative analyser hvor man ofte tilstreber at utvalget er representativt for bestemte grupper, for eksempel deler av befolkningen, retter kvalitative analyser seg mot mindre utvalg, der man primært søker å forstå nettopp dette utvalget (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2010). Mitt utvalg ble strategisk valgt, ut fra kriterier som inkluderte foreldrenes valg av delt ordning for barna, og antatt konfliktnivå mellom foreldrene. Det ble plukket ut saker fra databasen, der det ut fra spørreskjemaene ble antatt at konfliktnivået mellom foreldrene var høyt, middels eller lavt, for å kunne se nærmere på om det var variasjon i bakgrunn for beslutningen om delt bosted.

Jeg startet opp med tretten saker, hvorav ti besto av én - times meklinger, og tre saker besto av to timer mekling. To av sakene falt tidlig bort da dette viste seg at dette var saker som ikke omhandlet delt bosted. Dermed besto det opprinnelige utvalget mitt av elleve saker.

Prosjektleder hadde uten mitt vitende valgt ut syv saker kategorisert som lavkonfliktsaker, tre mellomkonfliktsaker, og en høykonfliktsak, og jeg hadde ved transkriberingsstart ikke informasjon om hvilke saker som var kategorisert ut fra hvilke konfliktnivå. Senere i prosessen ble det lagt til ytterligere fire saker med én - times meklinger, hvorav to var kategorisert som lavkonfliktsaker, en som mellomkonflikt og en som høykonfliktsak ut fra spørreskjema. Når jeg ikke hadde flere høykonfliktsaker i mitt utvalg, skyldtes dette at det ikke eksisterte flere enn to saker med høyt nivå av konflikt der foreldrene valgte delt bosted for barna. Derimot var det noen flere i gruppen med middels konflikt som valgte delt bosted. I løpet av transkripsjonsprosessen viste det seg at det tidvis kunne være tydelige konflikter i dialogen mellom foreldrene kategorisert med middels nivå av konflikter. Ved sammenlikning av saker med høyt og lavt konfliktnivå i analysen, ble sakene med middels konfliktnivå slått sammen med høykonfliktsakene. Alle disse sakene ble kjennetegnet ved at det var konflikter tilstede hos foreldrene, og ble sammenliknet med lavkonfliktsakene.

Til sammen består altså utvalget av femten foreldrepar som valgte delt bosted for sine barn. Med bakgrunn i spørreskjemaene foreldrene fylte ut ved meklingsstart, kommer det fram demografisk informasjon om foreldreparene og barna som er involvert i mitt materiale. En oversikt over hele materialet, sak for sak, kan sees i vedlegg 1. En kort presentasjon av familiene involvert i denne studien vil også følge her.

Som det fremgår av tabell 1, kom åtte av foreldrene til mekling på bakgrunn av ekteskapsloven, som en del av separasjonsprosessen på vei mot skilsmisse, mens fem av foreldreparene hadde vært samboere før bruddet. I to saker kom foreldrene til mekling som forberedelser til mulig rettssak.

Tabell 1: Meklingstyper i utvalget

Etter ekteskapsloven	Samboere	Før rettssak
8 saker	5 saker	2 saker

Foreldrenes alder varierte fra 22 til 62 år. Mødrene var gjennomgående yngre enn fedrene innad i foreldreparene, og mødrene var også gjennomsnittlig yngre enn fedrene i hele utvalget sett under ett. Når det kom til utdannelsesnivå varierte det fra null til åtte år etter videregående skole. Mor hadde i gjennomsnitt omtrent ett år lengre utdanning enn far. I ti av femten saker var begge foreldre i full jobb. I de fem andre sakene jobbet kun en av foreldrene fullt. I en av disse jobbet mor hundre prosent, mens far var arbeidsledig. I de resterende fire saker jobbet far fulltid, mens mor i to saker jobbet deltid, i en sak var sykemeldt og i en sak var uføretrygdet. Fellesbarn involvert i atskillellesprosessen var mellom seks uker og femten år, med en gjennomsnittsalder på omtrent syv år. Åtte av parene hadde ett felles barn, seks par hadde to felles barn mens ett par hadde tre barn sammen. For mer informasjon om dette, se tabeller i vedlegg 1 og 2.

Bakgrunn for valg av metode

Kvalitative metoder bygger på teorier om hermeneutikk og fenomenologi (Malterud, 2002). Fokus er med andre ord på fortolkning og menneskelig erfaring. Inspirert av postmodernisme og sosial konstruksjonisme, betraktes forskeren selv som en aktiv deltaker i kunnskapsutviklingen (Malterud, 2002). Et viktig poeng er at det ikke finnes universelle sannheter, men at et fenomen kan sees fra ulike perspektiver (Malterud, 2002), slik at forskerens perspektiver er med på å styre hva slags informasjon om fenomenet som blir vektlagt. Innenfor kvalitative tilnærminger er det lagt vekt på meningssammenhenger, og å få innsikt i menneskers egen forståelse av virkeligheten (Denzin & Lincoln, 2000; Johannessen et al., 2010). Å vektlegge mening bak menneskelige handlinger, setter fokus på intensjon, motiv, hensikt og virkelighetsfortolkning (Johannessen et al., 2010). Gjennom å lytte til

samtaler fra meklingstimer fikk jeg et innblikk i foreldrenes egne opplevelser og oppfatning av virkeligheten. Det er foreldrenes egne intensjoner og tankerekker bak valgene jeg ønsker å undersøke.

Formålet med denne oppgaven har blant annet vært å se på mangfoldigheten i bakgrunnsteppet som foreldre velger delt bosted ut i fra, noe kvalitative metoder kan bidra med (Malterud, 2002). Med kvalitativ metode kan man øke forståelsen og få bedre innsikt i et fenomen, da den går i dybden, ikke i bredden (Repstad, 1993). Dette passet godt til mitt prosjekt. Jeg har også ønsket å studere hva foreldrene eksplisitt legger vekt på i meklingstimene, samt hva som framstår som mer underliggende tema. Med andre ord har jeg ønsket å få et innblikk i prosessen foreldrene går igjennom når de velger delte ordninger. I lys av dette har det vært hensiktsmessig å benytte seg av kvalitativ metode som tilnæringsmåte til materialet. Med kvalitative metoder kan man finne fenomener og sammenhenger som ikke er påvist tidligere, og man kan få et mer nyansert bilde av fenomener som allerede er kjente (Johannessen et al., 2010). Med tanke på at stadig flere foreldre velger delt bosted for sine barn, kan en kvalitativ studie være med på å utvide bildet vi allerede har i dag. Smith (2008) anbefaler bruk av kvalitative metoder på områder som ikke er tilstrekkelig utforsket. Delte ordninger er et slikt område, hevder Sbarra & Emery (2006).

En annen viktig side ved metoden er at man kan fange opp det fenomenet man studerer på en levende måte, blant annet ved å ta utgangspunkt i hvordan det snakkes om fenomenet. Videre gir kvalitativ metode mulighet til å studere flere dimensjoner hos færre informanter, istedenfor å se på færre variabler hos et større utvalg (Kruuse, 1998). Ved å sette fokus på det unike ved hvert foreldrepars samtaler om delt bosted er kvalitativ metode passende til intensjonen for dette prosjektet. Åpenhet og fleksibilitet er andre egenskaper som forskeren tilstreber ved bruk av metoden. Dette betyr å gå inn i studien med en holdning som tillater forskeren å oppdage hypoteser og problemstillinger underveis i prosessen av datainnsamling og analyse. Konklusjonene tilstreber i størst mulig grad å være datadrevne, det vil si at en ikke har med seg antakelser om materialet på bakgrunn av teori på forhånd (Boyatzis, 1998). Det har fra min side hele tiden vært fokus på det originale materialet og å tilstrebe nærhet til rådatamaterialet. Det har vært viktig å arbeide med materialet med en åpen og nysgjerrig holdning, og å la forskningsmaterialet snakke for seg selv. Det har derfor vært begrenset bruk av formulerte hypoteser i forkant av databearbeiding og analyse, slik at jeg har kunnet stå

friere til å oppdage mønster og variasjoner underveis (Banister, Burman, Parker, Taylor & Tindall, 1994; Hill, Thompson & Williams, 1997).

Grounded Theory

Jeg har valgt å benytte prinsipper fra metoden Grounded Theory (GT) i analysen av datamaterialet. Metoden framstår som fleksibel, samtidig som det eksisterer systematiske retningslinjer for hvordan å gjennomføre en forskningsprosess. Med en sosialkonstruksjonistisk og fenomenologisk forankring, tar GT utgangspunkt i at mening blir sosialt konstruert i interaksjoner mellom mennesker (Charmaz, 2006). At metoden er godt egnet til å studere sosial interaksjon, gjør metoden forenelig og godt brukbar med det transkriberte materialet som er utgangspunktet for videre analyse.

GT ble utviklet av sosiologene Barney Glaser og Anselm Strauss (Strauss & Corbin, 2008), som en reaksjon på hva de anså som kvantitative metoders dominans i forskningen. Metoden bygger på antakelsen om at teori blir oppdaget, utviklet og bekreftet ut fra systematisk datainnsamling og dataanalyse av det aktuelle fenomenet (Strauss & Corbin, 2008). Utgangspunktet for metoden er altså ikke teori man gjennom forskning ønsker å finne støtte til, men at man starter opp med et tema man ønsker å studere, og lar relevant informasjon tre frem gjennom datamaterialet. Ved hjelp av denne metoden skal man kunne identifisere de overordnede mønstrene i materialet. Å starte i motsatt ende med etablerte variabler, kan i følge GT forstyrre oppdagelsen av ny informasjon (Strauss & Corbin, 2008). Dette er altså en metode som starter i det deskriptive, sammenliknet med kvantitative metoder som ofte starter med kategorier definert på forhånd, forankret i spesifikke teorier.

Hverken informantenes interaksjon eller forskernes rolle i prosessen vil kunne gi et ekstakt bilde av virkeligheten. Det vil være forskerens fortolkning av fenomenet som studeres som ligger til grunn for det som presenteres av funn. Charmaz omtaler dette som symbolsk interaksjonisme. I motsetning til Glaser og Strauss (1967), presiserer Charmaz (2006) at forskeren i seg selv spiller en viktig rolle i fortolkningen av materialet, og at forskeren er med på å påvirke hva slags resultat man kommer fram til. Her vil personlig refleksivitet være relevant, noe jeg vil komme tilbake til under metodisk diskusjon.

Utvikling av analysemodell

I følge Malterud (2002) vil analysen gjennom fortolkning av materialet bygge bro mellom rådata og resultatene. Det hevdes at en grundig gjennomarbeidet og dokumentert analyse er det som skiller mellom en vitenskapelig tilnærming og ubegrunnede antakelser og synsing (Malterud, 2002). Utfordringen ligger i å behandle store mengder ustrukturerte data, finne passende strategier for å redusere mengden med informasjon på en meningsfull måte for å skape oversikt, samtidig som man identifiserer mønster og lager en ramme for å formidle det man finner i materialet (Johannessen et al., 2010).

Transkribering

Første steg i prosessen innebar å lytte til samtaler mellom foreldreparene og mekler. Charmaz (2008) anbefaler at forsker selv transkriberer eget materiale. Denne anbefalingen fulgte jeg, og hver sak ble i tilfeldig rekkefølge transkribert i sin helhet over en to måneders periode. Videre legger Malterud (2002) vekt på at transkripsjonene kun er tekst, og selv om transkriberingen blir gjort nøyaktig, er den ikke virkeligheten i seg selv. Med dette mener hun at i løpet av transkripsjonsprosessen fra tale til tekst, vil det alltid skje en forvrengning av samtaler. Man skal likevel prøve å best mulig ivareta det opprinnelige materialet, og få med seg det informantene opprinnelig mente å uttrykke (Malterud, 2002). Under transkriberingen ble derfor alle meningsbærende ord og lyder tatt med, inkludert lyder som ”mm” og ord som ”liksom”. Det ble i tillegg fortløpende notert ned stikkord som beskrev den emosjonelle stemningen mellom foreldreparene. Eksempler på dette kunne være ”irritert stemme”, ”gråter”, eller ”(stønner høylytt)”. Det ble også gjort markeringer der det var noe fra lydbåndet jeg ikke klarte å oppfatte. For hver meklingstime, ble det laget et eget oppsummeringsnotat straks etter at transkriberingen av samtalen var avsluttet. I dette notatet ble hovedtema for timen, inntrykkene fra samtalen, samt den generelle stemningen i rommet mellom foreldrene oppsummert. Transkripsjonene varierte i lengde fra 18 til 43 sider per samtale. Dette gav et tekstmateriale på rundt 490 transkriberte sider dialog totalt, inkludert oppsummeringsnotatene av samtaler. I tillegg ble det lagt til 82 sider tekst fra de fire tilleggssakene underveis i prosessen. Disse sakene fikk jeg tilgang til ferdig transkribert med tilhørende oppsummeringer av samtals hovedtema og mest framtrædende stemninger mellom foreldreparene. Underveis i prosessen med lytting til samtaler og transkribering fikk jeg godt kjennskap til datamaterialet, og allerede fra første transkripsjon dannet jeg meg inntrykk av de ulike foreldreparene ut fra snakkemåter og interaksjonsmønstre dem imellom.

Bearbeiding og forberedelser til analysen

Etter at transkriberingen var gjennomført, leste jeg gjennom alle transkriptene og sammendragene én gang. Videre gjorde jeg en grovsortering av sakene ut fra antatt konfliktnivå, slik jeg så det på dette tidspunktet. Jeg visste, som beskrevet tidligere, på forhånd ikke hvordan sakene var kategorisert ut fra spørreskjemaene, slik at denne vurderingen ble gjort ut fra egen oppfatning av stemningen mellom foreldrene ut fra deres dialog. Resultatet av denne kategoriseringen kan sees i vedlegg 3, og som det fremgår i tabellen, stemte min kategorisering ut fra dialogene i ti av elleve saker. Kun sak nummer ti ble kategorisert ulikt, noe som kan henge sammen med at denne meklingsprosessen besto av to timer, hvor jeg oppfattet konfliktnivået å øke betraktelig utover i meklingsprosessen. Jeg kategoriserte saken ut fra et helhetsinntrykk med utgangspunkt i begge timene. Foreldrene svarte derimot på spørreskjema i starten av prosessen, da avstanden mellom foreldrene tilsynelatende ikke var like stor, noe som kan ha vært utslagsgivende for forskjellen. At kategoriseringen stemte så godt overens gav mer tyngde til den opprinnelige kategoriseringen av sakene, og en trygghet til meg ved at jeg hadde oppfattet mye av det samme som mekler og foreldrene hadde gitt uttrykk for. Når jeg i det følgende kommer til å ta utgangspunkt i kategoriseringen basert på spørreskjema, er dette fordi jeg i de fire ekstrasakene ikke kunne gjøre en egen konfliktvurdering, da sakene allerede var transkribert og presentert med konfliktvurdering.

Videre noterte jeg fortløpende ned innledende tanker ved første gjennomlesning, som for eksempel at jeg la merke til at mor oftere dominerte snakkingen enn far, at mor oftere enn far ønsket samlivsbrudd, og at mor i flere saker ønsket mer samvær med barna enn 50 prosent. Jeg la også merke til at far oftere kjempet for å beholde og ikke utvide sitt samvær, at barnet ofte var i fokus hos foreldrene i samtalen, og at det ofte kom fram flere uenigheter når parene først begynner å diskutere konkrete tema.

Første fase: Initial koding

I første fase av kodingen, startet jeg med finlesing og finkoding linje for linje. Jeg brukte hjelpespørsmål som ”hva skjer her?”, ”hva gjør og sier deltakerne?” ”hva kan ligge under disse handlingene og påstandene?” (Charmaz, 2008). Det ble etter hvert omfattende lister med koder, og jeg brukte markeringstusjer i alle ulike farger for å fange opp og skille mellom de ulike kodene, samtidig som jeg lagde store oversiktsark. Jeg prøvde å hele tiden være bevisst

på å holde et åpent sinn gjennom hele kodingsprosessen, samt holde kodene jeg genererte så korte og spesifikke som mulig (Charmaz, 2008). Like fenomener fikk samme kode. Allerede fra fase én ble konstant komparativ metode viktig for analysen. Dette er en nøkkelprosess i GT, der forskeren konstant sammenlikner meningsinnholdet i de ulike kodene og etter hvert kategoriene (Charmaz, 2008). Jeg dobbelsjekket med jevne mellomrom at kodene innebar det de var ment å innebære. Ved enhver ny kode gikk jeg tilbake for å evaluere om denne koden overlappet med de kodene jeg allerede hadde fra før, eller om den sto på egne ben. Hvis kodene overlappet hverandre, valgte jeg i noen tilfeller å lage klarere grenser mellom de overlappende kodene, mens i andre tilfeller slo jeg to koder sammen til en ny kode. Ved å kode så detaljert og nært opptil teksten, minsker man sannsynligheten for å generere teorier basert på forutinntatthet eller teoretisk interesse (Charmaz, 2008). Kodenenes navn, avgrensning og definisjon endret seg stadig underveis i prosessen. Det ble en kontinuerlig oppdateringsprosess, hvor kodene til enhver tid skulle oppleves som koherente, selv med stadig ny informasjon inkorporert i de ulike kodene. Denne detaljkodingen var både energi- og tidskrevende, og etter at jeg hadde kodet tre saker på denne måten, begynte jeg å få et innblikk i enkelte koder som så ut til å gå igjen i sakene. Jeg så på hvilke koder som forekom hyppigst, og hvilke kategorier som gav mest mening i forhold til fokus for oppgaven. I samråd med veileder, ble flere av disse kodene forsøkt kombinert, ved å lete etter nøkkeltema og se etter detaljer som repeterte seg. Dette dannet utgangspunktet for neste fase i analysearbeidet.

Andre fase: Fokusert koding

Jeg gikk videre over i en litt mer selektiv kodingsprosess (Charmaz, 2008). Jeg gikk bort fra listevise med detaljerte og konkrete koder, til færre og litt bredere koder, samtidig som jeg byttet ut kodingen linje for linje til koding av større sekvenser av tekstmaterialet. Med dette startet den fokuserte kodingsprosessen, hvor jeg etter tur gikk gjennom alle elleve saker i materialet. Jeg opprettet egne dokumenter for fokusert koding per sak, og på tvers av sakene. Jeg hadde et parallelt fokus på de kodene jeg allerede hadde funnet, og en åpen holdning til eventuelle nye koder fra materialet. I denne fasen ble de allerede eksisterende kodene bekreftet gjennom materialet, samtidig som jeg fant grobunn for flere nye koder underveis. Etter endt fokusert koding hadde jeg til sammen 17 brede koder.

Tredje fase: Kategorisering

I neste fase løftet jeg de mer konkrete kodene opp til mer abstrakte kategorier som for eksempel ”følelsesmessige reaksjoner knyttet til samlivsbrudd”, og ”foreldrenes fokus på barnets beste”. Jeg fortsatte her prosessen fra den fokuserte kodingen, hvor det hele tiden ble gjort vurderinger på hvilke kategorier som til enhver tid gjenspeilet det opprinnelige datamaterialet på en best mulig måte (Charmaz, 2008). Også i denne fasen sto konstant komparativ metode sentralt i prosessen. Da alle sakene var kodet, gikk jeg over alle sakene om igjen opp til flere ganger, for å dobbelsjekke med hele materialet at de sist nyankomne kategorier lot seg gjenkjenne. Dette var med på å styrke kodene mine, og gav meg trygghet om at kategoriene sto stødigere. I kategoriseringsprosessen ble enkelte av de 17 kodene reformulert, andre ble slått sammen, i tillegg til at det ble tilføyd enkelte nye koder. Når jeg fant mulige nye kategorier, gikk jeg tilbake til de allerede fokusert kodete sakene for å se om jeg kunne finne liknende mønster i disse sakene. Jeg beholdt ingen koder eller kategorier ut fra et forhåndsbestemt kriterium, og alle kategoriene ble sjekket opp mot datamaterialet gjennom hele prosessen. Kategoriene ble videre tydeligere definert og avgrenset i forhold til hverandre, samtidig som de ble organisert i forhold til hverandre. Her ble noen kategorier overordnede tema, mens andre ble underkategorier eller variasjoner av hovedtema. Jeg endte opp med en liste på elleve kategorier. I samråd med veileder ble disse ytterligere redusert til sluttresultatet på til sammen åtte kategorier.

Memoskriving

Charmaz (2008) legger vekt på memoskriving i analyseprosessen. Dette er skriftlige notater som inneholder ulike refleksjoner om datamaterialet (Charmaz, 2008). I løpet av analysen, noterte jeg kontinuerlig, både når det gjaldt tanker og ideer, og i forhold til koder og kategorier. Jeg laget oversiktsdokumenter både ut fra kategoriene, og ut fra saker, som jevnlig ble oppdatert. Disse inneholdt blant annet refleksjoner rundt definisjoner av de ulike kategoriene og avgrensninger til andre kategorier. Dette ble som daterte dagboknotater til meg selv, der jeg hele tiden dokumenterte analyseprosessen, og framla antakelser og ideer som jeg senere kom tilbake til for å reflektere over.

Ny datainnhenting: Teoretisk sampling

Teoretisk sampling innebærer innhenting av ny informasjon, for å belyse de allerede eksisterende kategoriene fra analysen (Charmaz, 2008). Formålet med denne systematiske innhenting av nytt datamateriale er å teste ut og utfylle forståelsen av de allerede eksisterende kategoriene. En del av formålet er også å lage skillelinjer, spisse og spesifisere kategoriene (Charmaz, 2008). Ideelt sett holder forskeren på med teoretisk sampling til hver kategori er mettet med informasjon, som vil si at ny data ikke gir kategorien mer mening (Charmaz, 2008). Etter å ha fokusert kodet og kategorisert de elleve første sakene, startet prosessen med å arbeide seg gjennom fire nye saker fra databasen. Disse sakene ble valgt ut på grunnlag av forelderens beslutning om delt ordning, at de bidro til å øke antall saker med økt konfliktnivået i materialet mitt, og at de alle var ferdigtranskriberte. Arbeidet med de fire nye sakene startet med en gjennomlesing av tekstene, og deretter koding ut i fra kategoriene jeg allerede hadde. Jeg noterte meg likheter og forskjeller fra disse sakene, sammenliknet med det opprinnelige materialet, og bearbeidet de opprinnelige kategoriene ut fra informasjon fra disse sakene. Disse sakene ble altså brukt til metning av de kategoriene jeg allerede hadde fra før, og i de fleste kategorier kom det kun fram tilsvarende informasjon som jeg allerede hadde. Jeg var samtidig fortsatt åpen for eventuelle nye kategorier eller variasjoner av de allerede eksisterende kategoriene hvis dette skulle dukke opp, og i løpet av denne prosessen fant jeg én ny variasjon av en hovedkategori som jeg implementerte ved hjelp av kontant komparativ metode. Etter denne gjennomgangen ble kategoriene ytterligere bearbeidet med tanke på definisjoner, avgrensinger og innhold.

Vurdering av forskningens kvalitet

Studier som benytter seg av kvalitative metoder skal kunne bedømmes etter sin vitenskapelige kvalitet (Malterud, 2002). Ulike forskere opererer med ulike begreper for å sikre kvalitative studier kvalitet, som ved nærmere ettersyn synes å være mye overlappende, og tildels inneha en sammenfallende betydning. Malterud (2001) setter spesielt fokus på validitet, refleksivitet og relevans ved bedømming av kvalitative studier, mens begreper som troverdighet, bekræftbarhet og overførbarhet (Thagaard, 2009) er sentralt i noen framstillinger som jeg skal se nærmere på her.

Troverdighet knyttes til selve undersøkelsen og fremgangsmåten som ble fulgt (Thagaard, 2009). Dette handler med andre ord om hvordan data ble samlet inn, og refleksjon rundt egen rolle i prosessen. Da det ikke finnes overordnede, felles, standardiserte kriterier på hvordan en

kvalitativ undersøkelse skal gjennomføres, må forskeren selv argumentere for at undersøkelsen er utført på en tillitsvekkende måte (Thagaard, 2009). Hoveddelen av denne undersøkelsen bygger på lydopptak mellom foreldrepar og mekler. Materialet er innsamlet i en naturlig samtalesituasjon som er tilnærmet identisk med den andre foreldrepar møter, når de kommer til mekling i forbindelse med samlivsbrudd. Forskjellen er at parene har samtykket til å delta i undersøkelsen. Likevel kan man aldri med lydbånd tilstede helt utelukke at foreldrene i samtalen bevisst prøver å presentere seg i best mulig lys for forskeren. Samtidig virker det som de fleste foreldrene ganske raskt ”glemmer” at samtalen blir tatt opp på bånd, og snakker på en naturlig måte. I tillegg antas temaet for meklingen å være et veldig viktig tema for foreldrene, da det er snakk om framtidig fordeling av tid og ansvar for egne barn. Det er rimelig å anta at det er i begge foreldres interesse å komme fram til løsninger som passer dem best, og at det er først og fremst dette og ikke forskningen, som påvirker måten foreldrene argumenterer for sitt syn på saken.

Ulempen ved at materialet besto av meklingstimer og ikke intervju, omhandler tilfellene der mer informasjon om et spesifikt tema var ønskelig. I motsetning til en intervjusituasjon har det ikke vært mulighet å få en ytterligere utdypning av hvordan foreldrene tenker, utover de spørsmålene partene og mekler har stilt. Dette har gjort det nødvendig for meg å forholde meg mer utvelgende og fortolkende til enkelte av de utsagnene som har kommet fram, først og fremst fordi de har vært av antydende karakter. Selv om man ikke kan utelukke meklers påvirkning på samtalene foreldreparene hadde, var det ingen intervjuer tilstede i samtalene som kan ha påvirket på en negativ måte. Det er heller ikke et problem at jeg i dette tilfelle har fått et for nært forhold til materiale i innsamlingsfasen, noe som er en fordel, med tanke på at distanse til materiale kan være vanskelig i en kvalitativ tilnærming (Kvale, 1996).

Bekreftbarhet handler om tolkning av resultatene, og at forskeren selv er kritisk til egen analyseprosess. I analyseprosessen er det viktig at man er klar over egen rolle i tolkningsarbeidet, det være seg egne verdier, holdninger, forforståelse og kunnskap, og hvordan dette kan være med å påvirke analysen (Malterud, 2001). I løpet av prosessen, har det noen ganger vært utfordrende å opprettholde en åpen holdning til samtalene, og ikke ligge et steg foran der foreldrene til enhver tid befant seg. Å regulere en passelig mengde nærhet og avstand til materiale har vært en del av denne utfordringen. Selv om stor avstand til materialet ikke er et mål i seg selv i kvalitativ analyse, kan nærhet til materialet påvirke forskeren til å identifisere seg for mye med materiale, og dermed få et for snevert syn for tidlig i prosessen,

noe som kan vanskeliggjøre kritisk refleksjon i analysearbeidet. I tillegg til å distansere meg ved hjelp av pauser fra materialet, har en bevisstgjøringsstrategi vært å stoppe opp i analyseprosessen og stille meg selv spørsmål om hvilke stemmer, synspunkt og holdninger jeg til enhver tid representerer: Foreldrepårens sine eller mine egne? Jeg var bevisst på at egne holdninger på området ville kunne påvirke mine tolkninger av materialet. For eksempel kan man tenke seg at mitt syn på hvor mye tid hver forelder bruker på barna sine kan påvirke hvordan jeg tolker materialet. Selv om far i dag i økende grad deltar rundt barna (for eksempel Kitterød & Lyngstad, 2006), har jeg vokst opp i et samfunn der mor oftere enn far har hatt hovedomsorgen for barn både før og etter et eventuelt brudd. I arbeidet med delt bosted og foreldrenes argumentasjoner rundt temaet, kunne jeg ikke utelukke at en slik holdning ville kunne påvirke hvordan jeg ser på mors og fars argumenter. For å prøve å imøtegå denne utfordringen, benyttet jeg flere strategier. For det første forsøkte jeg å tydeliggjøre for meg selv hvilke verdier jeg hadde med meg om delt bosted på forhånd. Videre unnlot jeg å lese meg opp på forskningen på området, før jeg hadde foretatt analyser av materialet. Sist men ikke minst har jeg så langt det lar seg å gjøre ønsket å beskrive framgangsmåten i mine analyser, slik at leseren selv kan gjøre seg opp en mening om resultatet (Pope & Mays, 2006; Kvale, 2009). I følge Johannessen og medarbeidere (2010), vil slike beskrivelser av prosessen øke påliteligheten, noe jeg har prøvd å følge i denne oppgaven.

Overførbarhet handler om at forskningen skal ha noe relevans utover eget prosjekt (Johannessen et al., 2010). Dette skal jeg komme tilbake til under diskusjonsdelen.

Fremstilling og organisering av resultatene

Funnene vil i resultatdelen bli framstilt etter åtte hovedkategorier identifisert på tvers av sakene gjennom analysen. Disse hovedtemaene, omtalt som holdningstyper, danner rammeverket for fremstillingen og suppleres av underkategorier omtalt som varianter av hovedkategoriene. Disse vil fortløpende bli presentert under hver hovedkategori. Noen av hovedkategoriene er imidlertid mer omfattende enn andre, og i disse tilfellene vil variantene presenteres under egne overskrifter for å skape en mer oversiktlig presentasjon. En tema- og kategoribasert fremstilling av resultatene er i tråd med hvordan analyseprosessen har foregått, og hvordan jeg har organisert arbeidet for å skaffe mest mulig oversikt i materialet underveis. Presentasjonen av hver holdningstype og hver variant innledes med en kort beskrivelse av fenomenet, for å gi leser et bilde av hva hvert tema og variant omhandler. I kategorier hvor

det har vært nyttig, har jeg valgt å rapportere frekvensen i hvor mange av sakene jeg har funnet et spesifikt mønster eller tema. Ved å presentere resultatene slik, vil leseren få et innblikk i representativiteten av en kategori i materialet. Det vil imidlertid ikke stå spesifikt hvilke saker fra materialet hver holdningstype og variant representerer i selve framstillingen. En oversikt over dette er vedlagt i vedlegg 3. Det presenteres i slutten av resultatdelen en eksempelsak fra materialet. Dette er en sak som skiller seg ut i flere av holdningstypene og variantene, og som både underbygger og nyanserer resultatene.

Sitatbruk og korte beskrivelser

Utdrag fra de transkriberte samtalene eller korte beskrivelser av sakene benyttes under hver holdningstype og variant i resultatdelen. Jeg har som oftest brukt sitater som har vært typiske for materialet. De fungerer som eksempler, de understreker og tydeliggjør poenger, de illustrerer funnene og utdyper teksten. I tillegg varierer sitatene teksten i fremstillingen. Sitatene har i all hovedsak fått stå slik de ble transkribert inn, som en direkte gjengivelse av det foreldrepårene uttrykte i mølingstimen. Likevel er noen av utdragene i noen grad redigert for å øke lesbarheten, ved at jeg i noen tilfeller har omgjort slurvet tale til skriftlig språk. Med dette menes at ordlyder som for eksempel ”mm” og ”ikke sant” er tatt vekk. Det er i noen tilfeller lagt til ord i parentes for å forklare hva informantene mener hvis dette kan virke uklart for leseren, da sitatet ofte er hentet ut fra en større sammenheng i en lengre samtale. Ved en anledning er utdraget også noe forkortet.

Korte beskrivelser av saker benyttes i de tilfellene variant eller holdningstype best illustreres ved en oppsummering av situasjon eller stemning. I noen saker er det helhetsinntrykket av forholdet mellom foreldrene som danner bakgrunnen for funnene, og i disse tilfellene er beskrivelsene ment å tydeliggjøre dette inntrykket.

Etiske betraktninger

FORM - prosjektet i sin helhet er godkjent av blant andre Regional komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK). (Gulbrandsen & Tjersland, 2011a, 2011b). Alle foreldre gav på forhånd informert samtykke til å delta i studien, og det har i hele prosessen som helhet blitt tatt mange hensyn for å sikre foreldrenes anonymitet og integritet. Jeg har i hele prosessen hatt en bevisst holdning i forhold til å behandle materialet og informasjonen

foreldrene gir med respekt. Dette spesielt med tanke på at foreldrene har samtykket til innblikk i egen situasjon som for mange av foreldrene var preget av sårbarhet ved meklingstidspunktet.

Når det gjelder datamaterialet er alle lydfiler og transkripter under hele prosessen blitt oppbevart i låste skap. Lydfilene har kun vært merket med saksnummer, og i arbeidet med transkriberingen av materialet, ble navn på meklere, foreldre, barn, nye partnere og annen sensitiv informasjon som for eksempel bosted anonymisert. I denne oppgaven har sakene fått nummer fra 1 til 15. Navn på foreldre, barn og nye partnere og stedsnavn i sitater er forandret fra det opprinnelige. Utdanning og jobb er delvis beskyttet gjennom at det kun er angitt utdanningsnivå, og hvorvidt foreldrene er i arbeid eller ikke.

Resultater

Jeg ønsket i denne studien å se nærmere på foreldrepar i mekling og deres bakgrunn for valg av delt bosted for sine barn. Fokus har vært på foreldrenes argumentasjoner, holdninger og dialog rundt dette valget.

Tabell 2: Oversikt over kategoriene

Kategori 1	Tillit og gjensidig anerkjennelse
Kategori 2	Likestilt rollefordeling og involvering
Kategori 3	Ha mest mulig tid med barna
Kategori 4	Prioritere barnas behov
Kategori 5	Motvirke flytting
Kategori 6	Reaksjoner på tapt parforhold
Kategori 7	Økonomiske hensyn
Kategori 8	Jobbhensyn

Kategori 1: Tillit og gjensidig anerkjennelse

Kategorien omhandler foreldrenes uttrykte tillit til hverandre, i form raushet og respekt, samt at de stoler på hverandre. Kategorien viser også til utsagn der foreldrene gjensidig anerkjenner hverandres foreldreegenskaper. Dette innebærer at de betrakter hverandre som gode omsorgspersoner for barna, og at de begge er godt egnet til foreldrerollen. Både implisitte holdninger og eksplisitte utsagn i samtale tas med i denne kategorien.

I over halvparten av sakene finner jeg en dialog som både i form og innhold preges av tillit og gjensidig anerkjennelse. Et kort timereferat fra en slik sak kan gi et bilde av det som skjedde i meklingen med disse parene:

Foreldrene kommer til timen og framstår enige om det meste rundt barna på forhånd. De presenterer beslutningen om separasjon som felles, og har ikke hatt noen uoverensstemmelser rundt fordeling av barn. Paret samarbeider fra før godt, stemningen mellom dem i rommet er rolig og lett, og det legges vekt på en god kommunikasjon både med hverandre og med barna. Foreldrene hjelper gjerne

hverandre med praktiske ting i hverdagen, og de møtes også sammen med barna. Det framkommer ikke mange avbrytelser i timen, og alle inkludert mekler, kommer lett til ordet. (sak 4)

Dialogen mellom foreldrene er gjennomgående preget av vennlighet og respekt:

”Far: Nei – jeg tror barna har følelsen av at vi samarbeider om dette og vi har samme oppfatning om hvordan dette bør gjøres, så de føler seg ganske trygge på at dette skal gå bra.

Mor: Men det er som far sier at vi har jo snakket om det hele tiden og... Og de opplever jo to foreldre som ikke krangler og to foreldre som snakker med hverandre.”
(sak 4)

En variant innenfor denne kategorien er de foreldrene som legger betydelig vekt på å fortsette familieaktiviteter de har hatt. Dette kan for eksempel være felles middager eller å være sammen på spesielle dager som 17. mai. Dette ønsket er ikke assosiert med negative følelser knyttet til bruddet hos noen av foreldrene. Et utdrag fra en slik dialog:

”Mekler: Ja. Hvordan har dere tenkt – har dere tenkt å ha søndagsskifter?

Mor: Mmm, vi prøver det ja.

Far: Ja, søndag ettermiddag, eller – eller kveld.

Mekler: Sånn at de liksom kommer seg til rette på det andre stedet.

Mor: Ja, at vi spiser middager sammen hver søndag, sånn at de ser at vi kan snakke sammen og hører hvordan uka har vært.

Mekler: Flott da. Da høres det jo som om at dere har tenkt på... (avbrytes).

Mor: (Positivt tonefall) Vi er jo veldig gode venner da, vi har jo ikke tenkt å slutte med å være det.” (sak 4)

I tillegg til tillit og gjensidig anerkjennelse er foreldrene i flere av disse sakene enige om det meste. Følelsesmessig synes begge å ha et forholdsvis avklart forhold til bruddet.

I de resterende syv sakene finnes det også utsagn som omhandler anerkjennelse i forhold til foreldrerollen. Konfliktnivået er imidlertid høyere, og det signaliseres samtidig at alt slettes ikke er greit mellom dem:

”Mekler: Det virker som at dere snakker godt sammen som foreldre.

Mor: Vi er verdensmestre vi – på å være foreldre (ler litt).

Far: (ler litt).” (sak 3)

Eller mer eksplisitt:

”Mor: Jeg kan ikke fordra han, men han er en god forelder.” (sak 11)

I saker preget av mindre tillit, er konfliktnivået også høyere. Det er også eksempler i disse sakene på at foreldre gjerne vil stole på hverandre, og at det er en viktig verdi for dem.

Likevel uttrykker foreldrene at det ikke er lett å etterleve sine idealer. En mor sier for eksempel at hun ikke kan akseptere eller respektere en del av fars spilling på fritiden.

Samtidig understreker hun betydningen av å stole på hverandre som foreldre:

”Mor: Det er min bekymring. Så da vet jeg ikke hva som er verst, men vi skal ikke drive og skyte hverandre – for det blir ikke noe godt samarbeid. Og derfor har jeg ikke nevnt det heller, og det er ikke det som er grunnlaget for et samarbeid. Jeg ønsker at far vet at jeg vet fryktelig mange ting som ikke vi har snakket om enda. (Henvendt til far): Men jeg stoler på deg, som en pappa, og sånn må det bare være.” (sak 10)

Kategori 2: Likestilt rollefordeling og lik involvering

Denne kategorien setter fokus på foreldrenes involvering i barna før samlivsbruddet. Dette innebærer hvordan og i hvilken grad foreldrene har deltatt i den daglige omsorgen og oppdragelsen, samt hvordan tiden med barna er prioritert. Mor og far kan ha involvert seg i barna på ulike måter, men opplever hverandre som jevnbyrdige omsorgspersoner for barna.

”Han har såpass god kontakt med oss begge, at det er ikke noe sånt at han er avhengig av den ene eller... Noe den andre ikke... Ikke i det hele tatt.” (mor i sak 1)

I elleve av femten saker fremtrer det at foreldrene har hatt en relativt likestilt og jevnbyrdig rollefordeling hjemme før samlivsbruddet. Mekler bringer temaet inn ved et par anledninger:

”Mekler: Er han vant til å være... Altså Jens er 1,5 år... Er han vant til å være i et forhold til dere begge to?

Far: Ja, det vil jeg vel si.

Mor: Ja.

Mekler: Sånn tilknyttingsmessig, tenker jeg – hvis han er tilknyttet til dere begge to – at dere begge to kan være borte fra han...

Mor: Ja – ja – ja – ja.” (sak 5)

Inntrykket av en jevn rollefordeling og involvering bygger på helheten i samtalene mellom foreldreparene, og en dialog som bærer preg av begge foreldres beskrivelser av barnas reaksjoner og atferd i ulike situasjoner.

Det som oftere fremtrer i sakene er at mange av foreldrene med et lavt til medium nivå av konflikter, er opptatt av å dele på ansvar og oppgaver i forbindelse med barna. Her er et eksempel i forhold til deling av utgifter:

"Far: Men vi har tenkt slik at utgifter til barn, det blir vi enige om og så får vi heller betale per regning eller noe sånt noe. Klær og utstyr og sånne ting. Hvis den ene legger ut for begge, så får den tilbake halvdelen, ikke sant." (sak 4)

Andre foreldre uttrykker at de ønsker å avlaste hverandre og dele på ansvaret ved sykt barn:

"Far: Når man nærmer seg disse grensene... Så...

Mor: (fullfører) Så må vi bytte på!

Far: Ja.

Mor: Ja, for det blir jo dumt å måtte ta ferie.

Far: Åja jaja.

Mor: Hvis du har igjen sykedager eller motsatt.

Far: Ja ja ja! Det er jeg helt enig med deg i." (sak 3)

Variant 2a) Mor skal ha minst 50 %, far må kjempe for 50 %

Denne varianten illustrerer foreldrenes ulike utgangspunkt og ulike forventninger til hvor mye tid de ønsker og mener å ha krav på med barna. Mor er ikke fornøyd med å avtale delt bosted, da hun vil ha mer enn halvparten av tiden med barna. Fars ønske er å oppnå eller beholde femti prosent av tiden med sine barn.

"Det blir jo konklusjonen, at far får det som han vil - at vi skriftliggjør det, men da gjør vi det på at jeg har hovedomsorgen." (mor i sak 15)

I seks av sakene i materialet fremtrer dette mønsteret. Disse sakene har alle middels til høyt nivå av konflikter. Mors argumenter for hvorfor hun skal ha barna mest er mange. Hun argumenterer med at det er en mors oppgave å ta seg av barna mer enn far, at far jobber for mye til å ta seg av barna, at hun ikke kan leve med seg selv hvis far skal ha barna halvparten

tiden, at mor og datter har, eller vil få et helt spesielt bånd, at mor er bedre til å ordne praktiske ting rundt barna enn det far er, at barna foretrekker å være mest hos henne, at konfliktnivået mellom foreldrene er for høyt til at delt ordning er ønskelig, at delt bosted krever tettere samarbeid enn foreldrene klarer å få til, og at mor er en naturlig bedre omsorgsperson enn far.

”Mor: Jeg har tenkt på det, og som sagt før, i lengre løp så tror jeg kanskje, siden hun er såpass sterk, og sånn som hun er, så har jeg veldig... Altså, jeg har lyst til å ha fullt, for jeg tror kanskje det er litt enklere når jeg... Altså hun er jente og jeg er jente, sånn at når hun blir litt eldre. At det går an... At kanskje hun betror seg litt mer til mammaen sin enn til pappaen sin, når det gjelder... Ikke bare jenteting, men andre ting også. At det... Jeg blir litt mor, samtidig som jeg blir en god venn.” (sak 7)

Det kan i mange tilfeller virke som mor snakker som om hun allerede har fått fast bosted for datteren. At dette er en selvfølge, er far uenig i.

Far: Vi pratet om det, første gangen, så var begge enige i at det er like bra på begge steder, og ingen ville hatt noe vondt med seg selv at hun hadde vokst opp på det andre stedet. Så der er vi jo enig. Men det er hvordan vi skal dele det, som blir problemet (...).

Mor: Jeg syns fra torsdag til mandag hadde vært ypperlig. For da hadde man fått en kjempelang helg, samtidig så er det... (Avbrytes).

Mekler: (henvendt til mor) Enn hvis hun hadde bodd hos far da? Fast. Og du hadde hatt torsdag til mandag, hvordan hadde du sett på den?

Mor: (Litt trist) Jeg hadde blitt ødelagt.

Mekler: Du hadde blitt ødelagt...

Far: Det går på dine følelser, det går ikke på Malins.

Mor: Ja, jeg vet det er på mine følelser. Men sånn utifra når jeg tenker i lengden, så... Jeg føler at jeg bare hadde gitt fra meg ungen uten å kjempe for det.” (sak 7)

Det kan virke som det er en stilletende enighet mellom foreldrene om at mor minst skal ha halvparten av tiden med barna, da far ikke ved noen anledninger argumenterer for mer enn halvparten.

Fars argumentasjon for en 50/50-løsning har ofte sitt utspring i likeverd som omhandler at det er urettferdig at den ene av foreldrene skal ha barnet boende mer hos seg enn den andre:

”Far: Nei, sånn som jeg ser det så vil jeg at begge skal være med å bestemme på alt liksom. Hun skal ikke kunne ta noe avgjørelser alene på noe som helst. Ikke jeg heller (far virker litt amper, mor er rolig). Vi skal ha like mye rettigheter begge to.” (sak 14)

Lik fordeling av tid og lik bestemmelsesmyndighet ovenfor barnet blir viktig ut fra et rettferdighetsprinsipp:

”Jeg vil ikke at noen skal ha noe mer å si, vi skal ha like mye å si begge to, uansett.” (far i sak 14)

Kategori 3: Ha mest mulig tid med barna

Kategorien viser dels til foreldrenes opptatthet av å tilbringe mest mulig tid sammen med barna etter samlivsbruddet. Den omfatter også foreldrenes bekymring over å risikere å miste kontakt med barna.

En tredjedel av foreldreparene uttrykker at de ønsker mest mulig tid sammen med barna sine og at tiden med barna er en drivkraft for å velge delt bosted:

”Det er det at en liker den tiden en har med henne. At du syns den blir altfor liten. Det er det som er det største problemet her, at begge at har lyst til å ha henne mest mulig.” (far i sak 7)

I en av sakene framgår det av dialogen at foreldrene velger å fortsette med delt bosted, fordi de begge ønsker å ha barnet boende på sin adresse uten å bli enige om hvor barnet skal bo, samtidig som de ikke ønsker å gå rettens vei. En delt ordning blir på den måten et kompromiss begge kan slå seg til ro med, selv om de i utgangspunktet ønsket så mye tid med datteren som mulig.

I halvparten av samtale mellom foreldreparene uttrykkes det en bekymring for å miste den jevnlige, hverdagslige kontakten med barna:

”Jeg er så redd for å miste guttungen, så jeg er helt stressa på det.” (far i sak 11)

Det er far som oftest uttrykker denne bekymringen, og det ser spesielt ut til å gjelde i saker hvor konfliktnivået er høyt, og hvor framtidig bosteds- og samværsordning er uavklart mellom foreldrene.

Her er et eksempel på en slik dialog hvor far ønsker å sikre seg å ikke miste sønnen:

”Far: For meg er ikke det et problem at Mats er der én til to dager. Men jeg vil opprettholde 50/50 ordningen, på papiret, foreldreretten på papiret, det kommer jeg ikke til å gi fra meg. Uansett.

Mekler: Okei. Jeg hører at du er ganske redd for at du skal miste Mats?

Far: Ja. Ja, jeg er det.

Mekler: Det er en kjempeviktig motivasjon, sånn som jeg hører det. Og så sier du at du vil ikke gi opp 50/50 på papiret, men han må gjerne være mer hos mor.

Far: Han kan godt være der.” (sak 11)

Kategori 4: Foreldrenes opptatthet av barnets behov

Kategorien omhandler foreldrenes holdning til at barnets behov er viktig når bosteds- og samværløsning skal bestemmes, og foreldrene er derfor villige til å legge stor vekt på dette i beslutningen om delt bosted.

”Men at vi etter en stund må ta en evaluering på om det fungerer for barna, for det er jeg overbevist om at begge mener - at det er det som er viktigst her.” (far i sak 3)

I alle saker preget av samarbeid, gir foreldrene tydelig inntrykk av at barnets behov er veldig viktig når beslutningen om delt bosted skal fattes. Mens noen foreldre ønsker å involvere barna i deler av flytteprosessen, er andre opptatt av hvordan de skal snakke med barna om bruddet. I en sak forklarer foreldrene årsaken til bruddet delvis ut fra en argumentasjon om barnets beste:

”Far: Vi har vel mer eller mindre kommet dit at, for å unngå konflikter i hverdagen så gikk vi fra hverandre i stedet for. I og med at vi skal ivareta barnets interesser. For det tror jeg er det beste for barnet her.” (sak 12)

Noen foreldre er opptatt av å ta atskillellesprosessen i barnets tempo:

”Mekler: Tenker du at hun, at hun skal bo mest hos deg, eller skal hun bo like mye hos begge to, eller?

Mor: Like mye hos begge. Vi har jo tenkt at hun kommer til å bestemme litt kanskje i begynnelsen sjøl, og så ta en rolig overgang så ikke hun får helt sjokk.” (sak 12)

Flere foreldre er oppmerksomme på balansen mellom å la barna si sin mening og samtidig skåne dem for avgjørelser:

”Mor: Så vi tenker jo at de skal bo en uke hos oss hver da. Hvis det fungerer for dem da – det må vi jo se etter hvert, men... Jeg er litt opptatt av at det er vi som foreldre som må være litt tydelig på den ordningen vi skal ha da. De er litt små til å få lov til å begynne å ta så mange valg. De må jo bli hørt, men de... Vi må likevel være ganske bestemte på...

Mekler: (Fullfører) Hva dere mener.

Mor: Ja. At sånn blir det. Fordi... vi kan ikke utsette dem for det.” (sak 4)

Det neste eksempelet er hentet fra et foreldrepars samtale rundt sommerferieorganisering, hvor foreldrene legger vekt på sønnens behov for å se begge foreldre jevnlig:

”Mor: Det er klart, 14 dager kan jo være greit hvis han syns det er greit da. Det blir litt med det egentlig. Altså hvis han syns det er veldig lenge å være borte 14 dager, for det tror jeg kanskje han kan synes. Når det har gått noen dager, så virker det som Fredrik har behov for å treffe den andre igjen, så 14 dager kan bli lenge for han, hvis vi ikke skal ut på noe spesielt.

Far: (Tar over) Nei, vi er vel enige om at vi kan ikke tviholde på han.” (sak 6)

I de resterende seks sakene av materialet er jeg usikker på om barnets beste er i fokus i beslutningsprosessen. I noen av dem kan det virke som barnets behov er mindre viktig, men ikke uviktig. For eksempel samtales det i en av sakene rundt temaet barnehageplasser, og hva konsekvensene blir hvis foreldrene med delt bosted velger å bosette seg i hver sin kommune. Far bekymrer seg i dette tilfelle mest for utgiftene to barnehageplasser vil medføre. Han er likevel lydhør ovenfor mekler, som vektlegger barnets behov for stabilitet i hverdagen, og at det derfor kun bør gå i én barnehage.

I noen av de andre sakene er far forlatt av mor og det er sterke følelser involvert. Dette eksemplet illustrerer at det kan være vanskelig å skille mellom den forlatte forelderens holdning om barnets behov for begge sine foreldre, og forelderens eget ønske om å gjenoppta parforholdet:

”Far: En annen ting liksom, så ser en jo hvor glad sønnen vår er når vi er sammen. Når mor og far er sammen liksom. Altså ’hvor skal pappa dra hen nå?’ Når jeg ser det i han så blir jeg ekstra irritert liksom. Over situasjonen.

Mekler: Ja. Hvis du kjenner at nå er det vanskelig å være sammen med mor så er ikke det, poenget... (far avbryter)

Far: For meg føles det riktig at jeg er sammen med mor og Stian. (Hever stemmen litt). Det er sånn her det skulle vært. Og da begynner jeg å sitte og tenke og gruble, og

da blir det dårlig stemning. Det er sånn jeg tenker uansett det. Når det er min uke så, jeg vil gi ungen min det jeg aldri fikk, det var å få moren og faren min, og gi han en trygghet liksom, og det har jeg sagt til mor hele tiden, det var mitt ønske for sønnen min. og det tok hun fra meg da.” (sak 14)

Kategori 5: Motvirke muligheten for flytting

Denne kategorien omhandler at en eller begge foreldrene ønsker å motvirke den andre forelderens mulighet for å flytte vekk med barnet, gjennom å avtale delt bosted.

”Jeg er ikke interessert i at hun kan flytte innenlands uten mitt samtykke.” (sak 14)

Hos fem foreldrepar fremtrer det at en eller begge foreldre ønsker å hindre den andre forelderens i å kunne flytte uten samtykke. Dette ser spesielt ut til gjelde saker hvor temaet flytting og bostedsavtale fortsatt er uavklart etter bruddet. Et utdrag fra en slik dialog:

”Mor: Men, Turid (fars samboer) har jo sagt at dere skulle flytte til Drammen, etter at Malin (datteren) hadde begynt på skolen, og etablert seg på skolen.

Far: Nei, nei, nei. Ikke... Det hadde vært hvis du hadde fått fullt ansvar. Så sa jeg det til deg og, at da flytter vi kanskje til Drammen. For da har vi annenhver helg. Og da har ikke jeg det å følge opp her. Kanskje en misforståelse, det. For Turid har aldri sagt at vi skal flytte noe sted med Malin”.

Mor: Så dere har tenkt å bo her i mange, mange år framover? Jeg bare tenkte på sånn utifra at dere plutselig finner ut at nei, vi vil at Morten (fars og nye samboers barn) skal gå der, så er det kanskje gunstigst for han og begynne på... (Avbrytes).

Far: Nei, Morten begynner ikke noe annet sted enn der vi bor med Malin, eller... Sånn det er nå.” (sak 7)

Mor er i denne saken usikker på fars flytteplaner hvis datteren i framtiden skal bo fast sammen med ham. I de fleste saker er det imidlertid far som ser ut til å bekymre seg for konsekvensene hvis barnet bor fast hos mor:

”Far: Ja, der har jeg noen spørsmål, hvis det skjer (henviser til at barnet får fast bosted hos mor) – hva slags... Hvilken rettigheter har mor da? Mer enn meg?

Mekler: Det du taper på den sikkerheten mot flytting.

Far: Så hvis hun da får han, så kan hun i utgangspunktet flytte.

Mekler: Flytte.

Far: Ja. (Mumlende) Okei, så da kommer ikke jeg til å gå med på den.” (sak 8)

Det er høyere nivå av konflikter i saker hvor far er opptatt av mors flytting. Far understreker at han ikke ønsker å skape konflikter, men ønsker å sikre seg mot en eventuell flytting:

”Far: Utgangspunktet mitt er at hun absolutt skal få skattekasse to, for det får jeg uansett, og jeg har ikke noe bruk for og... Har ikke lyst å ta det fra henne. Absolutt ikke. Det håper jeg du forstår. Det jeg er redd for, er at ting kan skje, og ting forandrer seg, hun kan finne seg en eller annen ny samboer et helt annet sted. Og så hvis hun da flytter med han, så mister jeg samværsordningen, og det... Det...

Mekler: Det reduserer, du mister ikke samværsordningen.

Far: Ja, ja – men jeg får han annenhver helg, eller noe sånt noe, og det er ikke interessant.” (sak 8)

Kategori 6: Reaksjoner til tapt parforhold

Denne kategorien viser til beskrivelser av foreldrenes følelsesmessige reaksjoner knyttet til samlivsbruddet. Foreldrene kan være ulike steder følelsesmessig i forhold til atskillellesprosessen, og reaksjonene har ofte sammenheng med uenighet om brudd. Følelser av skyld og krenkelser ofte tilstede. Andre reaksjoner nært knyttet opp mot disse er dårlig samvittighet, elementer av straff og rettferdiggjøring.

I åtte av sakene er foreldrene ulike steder følelsesmessig i forhold til samlivsbruddet. Disse sakene kjennetegnes ved at det er ulik grad av samarbeid innad i foreldreparene, hvor en av foreldrene ofte er mer samarbeidsvillig enn den andre. Likevel kommer det fram at alle foreldrene i utgangspunktet ønsker et bra samarbeid om barna. I tre av sakene har mor tatt initiativ til brudd. I noen flere saker kan det tyde på at mor har valgt å gå. Far har tatt initiativ til brudd i to saker.

Når mor tar initiativ til bruddet har foreldreparet ofte en del konflikter, og mor er innstilt på å jobbe for et godt forhold til far i fortsettelsen:

”Mor: Jeg vil gjøre alt for at jeg skal ha en god dialog med min mann, for det virker som jeg er mer samarbeidsvillig enn han er, og da vil jeg gjøre alt for at han skal bli like samarbeidsvillig som det jeg er. Jeg har ikke noe behov for noe annet.” (sak 5)

Far synes det er vanskelig å få til et godt samarbeid på grunn av svingende følelser i forhold til mor. Han uttrykker ofte negative følelser som sinne, bitterhet, tristhet:

”Far: For å si det, jeg er ganske bitter på hele situasjonen. Jeg syns at ungen skal vokse opp med moren og faren sin, og livssituasjonen liksom. Så at vi sitter her i første omgang, det er noe jeg ikke liker i det hele tatt.” (sak 14)

I sakene hvor far tar initiativ til brudd, er konfliktnivået lavt, og far gir i et tilfelle mor skylden for at han velger å forlate henne. Mor er enig i at det er hennes skyld:

”Far: Det her er jo... Mye at jeg har sett henne gjøre de samme tingene gjennom flere år, som gjør at jeg... Har blitt lei. Ehhh... En del ting med hennes humør og en del sånt noe...

Mor: Jeg synes det var rart han ikke var lei mye før... ” (sak 13)

Ved flere anledninger uttrykker mor at hun ønsker at de skal bli et par igjen. Far går under tvil og midlertidig med på å prøve parterapi.

Foreldre som ikke er enig i brudd, ser ofte ut til å føle seg krenket. Som det framkommer av eksemplene i kategorien virker mange foreldrene såret, skuffet og uttrykker både savn og sinne, tristhet og maktesløshet. Det virker som spørsmål som ’hvordan kunne du gå fra meg?’ og ’hvorfor sloss du ikke for parforholdet?’ er spørsmål som går igjen hos disse foreldrene. Samtidig opplever mange å miste noe de har investert i og hatt troen på i mange år:

”Mor: Jeg følte liksom at det var litt ”the easy way”. Det er dumt å ha bygget et hus i flere år, og så må man bare gå. Begynne på nytt. Det var ikke det som var planen min. Eller ønsket mitt.” (sak 13)

Bebreidelser av både den andre for valget som ble tatt, og av seg selv for at det endte slik det gjorde, går igjen i dialogene. Konfliktnivået i disse sakene er varierende. Skyldfølelse virker også sannsynlig tilstede hos foreldrene som ikke lenger ønsket å fortsette forholdet. Det kan tyde på at forelderen som tok initiativ til bruddet kjenner ekstra på slike følelser i saker hvor den forlatte forelderen åpent framstår som bitter eller lei seg for det valget som er tatt.

Det er eksempler på at mor er preget av dårlig samvittighet, og at i flere tilfeller har måtte regne med å ofre noe (tid med barna) fordi det var hun som tok initiativet til å løse opp familielivet:

”Mor: Jeg hadde veldig dårlig samvittighet da Lucas (mors særkullsbarn) var liten, for jeg følte at... Selv om jeg valgte delt løsning... Det gjorde jeg fordi jeg ville at Petter (far til Lucas) ikke skulle bli tivolipappa, var et begrep jeg hadde da. Fordi jeg så så mange som bare var i fornøylesparker som ikke gjorde ordentlige ting sammen med faren sin. Det syntes jeg var så synd. Og da var det jo... Jeg var jo student, så at

jeg – det var mye jobbing og det var veldig vanskelig økonomisk, men det gikk bra. Og vi hadde delt omsorg. Men jeg hadde mye dårlig samvittighet, og da satt jeg oppe om natten og skrev – alt dette her har jeg skrevet ned.” (sak 1)

Variant 6 a) Skyldfølelse ovenfor barna

Varianten omhandler at en eller begge foreldre opplever vonde eller ubearbeidede følelser som skyldfølelse eller dårlig samvittighet ovenfor barnet på bakgrunn av samlivsbruddet.

Foreldrene er engstelige for at barnet skal lide på grunn av omstendighetene rundt samlivsbruddet.

”Og det er jo veldig viktig da, for barna, at foreldrene har det stabilt. Altså – jeg har en tendens til å tenke – hva er best for barna, og så bare tenke det. Men det er jo klart at vi også må føle at – dette her er greit.” (mor i sak 1)

I nesten halvparten av meklingssamtalene er inntrykket at mor er spesielt opptatt av barna, og at hun i flere saker forsøker å veie opp for foreldrenes brudd. Her følger et lengre utdrag fra en samtale hvor foreldrene forteller om situasjonen hvor de informerte sønnen om bruddet:

”Mor: Han ble jo veldig lei seg selvfølgelig. Han vil jo at vi skal være kjærester. Og så... Roet vi det veldig ned. Fordi at det vi nemlig blant annet vurderte var om vi skulle... det vi da vurderte en liten periode, det var å bo... Annenhver uke i den leiligheten slik at vi kunne flytte ut og inn. Og at vi kunne ha en sånn singelleilighet som vi flyttet inn og ut av. Ja. Sånne ting. Og det burde jo ikke vi sagt noen ting om. Vi burde jo – ha ventet da kanskje. Han visste det da, men så har vi sagt etterpå at – det kommer nok ikke til å skje. Vi kommer nok ikke til å kjøpe en sånn liten leilighet. Vi får se. Og så... Tanken vår etterpå var da – var jo at vi ikke ville gjøre det sånn dramatisk, sånn at det kommer til å skje etter hvert. Vi har liksom tenkt sommeren som en sånn... Fin tid. At et sånt bytte skjer. Så da har vi på en måte lyst til å bøte litt på det at vi tok det opp og så at... Og så har det blitt liggende og... Jeg vet ikke – kanskje vi var litt feige også, for han reagerte jo veldig sterkt.

Far: Ja, og da var det på en måte, en liten sånn sukring av det hele – at han skulle bli boende i leiligheten og... Vi skulle flytte frem og tilbake.

Mor: Men det likte jo ikke han i det hele tatt. Nei. Men det ikke sant – det er jo helt normalt, men man vil jo helst at ting skal være så bra! Og det merker jeg fra, jeg er jo skilt en gang før, og det merker jeg, det syns jeg er det tøffeste med det hele - det er å være i noe som du ikke vet er det beste for barna... (avbryter seg selv) Altså, du vil jo liksom at det skulle være best. Og så blir det ikke det. Så jeg synes også at det er den utfordringen vi har, liksom – hvordan gjøre det best mulig for ham. Det er klart. Og så må vi jo samtidig takle og la han... Og det merker jeg at det synes jeg er vanskelig

eller – jeg vil liksom på en måte at, det er akkurat som om man ubevisst ikke vil at det skal være så ille, men det er jo selvfølgelig – for han er det jo det! Og det må vi jo ta inn over oss. Og håndtere på en litt mer fast måte enn det vi klarte i vinter, tror jeg.”
(sak 1)

Ut fra dialogen mellom foreldrene og helhetsinntrykket i flere av timene, virker det som foreldrene til tross for varierende konfliktnivå, i mange tilfeller strekker seg langt for at barna ikke skal lide i forbindelse med bruddet.

Variant 6 b) Sorg over å miste

Denne varianten handler om sorgen over å miste familieliv og fellesskap ved et brudd, samtidig som foreldrene har et ønske om å fortsette å treffe hverandre sammen med barna.

Dialogen i ni av sakene er preget av sorg og tristhet over å miste fellesskapet etter bruddet. Konfliktnivået i sakene er varierende, og det varierer om det er forelderen som har ønsket brudd, eller den som er forlatt som ytrer ønske om å fortsette å treffes. I noen tilfeller er begge foreldre opptatt av å ikke leve helt separat etter bruddet:

”Far: Det blir en mellomting der da, for der er det jo... I de forholdene (om familier som lever atskilt) er det veldig – på trening er det bare den ene og... Og så bytter de på sånn veldig. Ikke sammen i helgene, for da har de hver sin helg ja. Det blir veldig adskilt.

Mor: (Tydelig) Vi er ikke innstilt på å ha det så adskilt.” (sak 1)

Det finnes eksempler på at mor har tatt initiativ til brudd og ønsker å fortsette å treffe far sammen med barna. Far har blandede følelser i forhold til å omgås med mor:

”Far: Nei, jeg er veldig avhengig av forholdet mellom oss. Men dette er jo... Vi er i en fase nå hvor jeg er... (leter litt etter ordene) veldig følsom fase. Skifter mellom savn og sinne. Og det er jo vanskelig å være rasjonell kanskje, akkurat sånn. Men altså – ingenting er bedre enn at vi hadde feiret sånne dager sammen.” (sak 10)

Mor virker oppgitt over at far ikke vil være sammen med henne på spesielle dager:

”Mor: (Henvendt til F – direkte tone) Men jeg kan ikke skjønne at du vil ha det godt på en dag som er så viktig uten mammaen til barna dine. Det kan jeg ikke skjønne.

Far: Det er for at jeg savner henne.

Mekler: (Henvendt til far) Du sier at det svinger litt hos deg?

Far: Ja, altså – jeg har i utgangspunktet vært imot hele prosessen. Så det er veldig sterkt emosjonelt. Så jeg vil jo være sammen både julaften og 17. mai og bestandig jeg! Hver dag.

Mekler: Familien er jo... Dere er jo uløselig knyttet til hverandre resten av livet.

Mor: Ja. Det er det vi er. Vi hadde det bra når vi var familien også. Ikke noe problem med det. Så det er jo det som er savnet mye, det er jo det.” (sak 10)

Det fremkommer at mor i flest saker ønsker å treffe far. Dette er uavhengig av hvem som tok initiativ til bruddet.

Variant 6 c) Reaksjoner på nye kjærester

Denne varianten omhandler en av foreldrenes bekymring, engstelse og usikkerhet i forhold til å bli erstattet av den andre forelderens nye kjæreste.

I fem saker samtaler foreldrene rundt temaet nye partnere i forbindelse med bakgrunn for valg av delt bosted. Dette er et tema i mellom- og høykonfliktsaker, som spesielt ser ut til å bekymre far hvor han er forlatt av mor, og mor har ny partner:

”Far: Altså er det, har du tenkt til, sånn som du sier nå, vil du bytte ut meg som en farsrolle for barna? Er det du vil? Er det det du initierer med at jeg ikke vil treffe Magnus liksom? Vil du at han er farsrollen for ungene og ikke meg?

Mor: Absolutt ikke.” (sak 15)

I en lavkonfliktsak er det spesielt mor, som selv har ny samboer, som bekymrer seg for at hun skal byttes ut av fars nye kone:

”Mor: Si hvis han får full omsorg da. Og så kommer det perioder i livet hennes, som mammaen skal trå til, for å si det sånn, kjærester, mensen og sånne ting. Og, da ble jeg sint, for det pratet vi om, og da sa han at ”ja, men jeg har jo ei her hjemme som kan ta seg av dette”.

Temperaturen stiger. Stemningen stadig mer amper mellom foreldrene.

Far: Hvis hun trenger noen å prate med der og da, så er det ikke noe farlig at hun kan prate med Turid (fars nye kone) om dette.

Mor: Jeg sa akkurat der og da, ja, men det var ikke sånn jeg tolket det da, ikke sant. Da ble det sånn ”hun er ungen min, Turid er ikke moren”. Sånn ble jeg da. Og det tror jeg du også tenker ovenfor Jan (mors samboer).

Far: Ja. Det var ikke det jeg mente...

Mor: Jeg følte at da tok han fra meg alt, for å si det sånn.” (sak 7)

Kategori 7: Økonomiske hensyn

Økonomiske hensyn ved valg av delt bosted innebærer her først og fremst barnebidrag. Andre tema er skatteklasse, barnetrygd og stønader for enslige forsørgere som for eksempel overgangsstønad. Kategorien viser til hvordan foreldreparene samtaler rundt økonomi, og om økonomiske hensyn tas ved valg av delt bosted.

Det er stor variasjon rundt hvordan det samtales omkring økonomi, hvilke tema som tas opp, og funksjonen samtalene har. For eksempel kommer det fram at målet i en av sakene er å få til en ordning hvor begge foreldre får flest mulig økonomiske fordeler:

”Mor: For det også lurere jeg på. Mekling vet jeg at vi må gjennom en time sånn i forhold til... Begge to ønsker jo skatteklasse to, og utvidet barnetrygd og litt sånne ting. På meklingsattesten, skal det stå noe...?” (sak 8)

Noen foreldrepar ønsker like mye tid med barna, men velger å dele søskenflokket på hver sin adresse av økonomiske grunner:

”Mor: Men så er det noe som... ja... Og da har man en del – hva skal vi si...

Mekler: (fullfører) Økonomiske fordeler.

Mor: Ulemper! Med å ha delt omsorg. Men med omsorgen for hvert vårt barn, så får vi de økonomiske fordelene, og det – (trekker pusten) det må vi ha (ler litt). Hvis dette skal gå opp i opp, på den måten at vi skal kunne bo i nærheten av hverandre og at jeg ikke må flytte ut av skolekretsen og sånne ting. Så er vi avhengige av den økonomiske fordelene det er å ha... Å være aleneforsørger da. Så da er vi aleneforsørger på hvert vårt barn. Men, samværet vil være femti-femti.” (sak 3)

Et mønster som ser ut til å gjenta seg på tvers av materialet, er at økonomi sjelden tas opp av foreldrene selv i forhold til valg av delt bosted. Temaet som kommer tydeligst fram er barnebidrag, som implisitt fremkommer i mange av sakene, og som eksplisitt samtales om i to tilfeller. I en sak virker far overasket over muligheten til å måtte betale bidrag:

Jeg trodde ikke vi skulle betale noe bidrag jeg, hvis vi delte 50/50?” (far i sak 13)

Felles for sakene, er at mor med stor sannsynlighet har krav på bidrag fra far grunnet inntektsforskjeller, og at far ikke ønsker å betale bidrag til mor.

Her et utdrag hvor far forklarer hvorfor han ikke ønsker å betale bidrag:

”Mekler: Men hva er det som gjør at du ikke ønsker å betale bidrag da?

Far: I første omgang ønsker jeg at hun skulle hatt en 100 % stilling selv, og kunne forsørge han selv og at vi kunne ha 50/50 % samvær og hele pakka, men siden vi er i den situasjonen nå så er jeg snill og går med på at hun skal ha 60/40, for å få støtte.

Mekler: Ja. Men det er jo sånn at hun har jo rett på noe bidrag.

Far: Ja, men det avtaler vi jo oss i mellom.

Mekler: Det kan dere. Det kan dere. Det kan dere. Men det er viktig.

Far: Men jeg synes, så lenge, jeg vil hun skal tjene sine egne penger for å forsørge han liksom. Det er innen et år så bør hun ha funnet seg en ordentlig jobb og 100 % stilling selv, sånn at vi kan gjøre om på den avtalen her sånn, sånn at den blir 50/50. Det er det jeg vil.

Mekler: Ja. Men det er sånn du sier at det kan dere avtale. Ingen som går inn og bestemmer over dere på det. Men er det tema vi skal snakke mer om, det med bidrag?

Mor: Nei.” (sak 14)

Det kan virke som far mener at mor bør være takknemlig for hans samarbeidsvilje, med tanke på at hun ønsket brudd mot hans ønske, og at han nå går med på en skjevdelt ordning til hennes beste. Det virker som en stilletiende enighet mellom foreldrene om at bidrag ikke skal betales, noe som gjentas i flere av sakene.

Økonomi, og spesielt barnebidrag virker å være et noe sensitivt tema mellom foreldrene, selv om de framstår som gode venner og enige om det meste. En usikker stemning fremtrer mellom foreldrene når det snakkes om temaet:

”Far: Men kanskje du burde skrive det da, i og med at i utgangspunktet så står han på meg til å begynne med nå. At jeg ikke... (fomlende) Eller at vi er blitt enige om å ikke...

Mor: (Tar over) Kan vi ikke bare skrive at vi er enige om at det ikke skal betales barnebidrag da?

Far: Ja.

Mor: For da går det begge veier, når han flytter, så gjelder det andre veien og.

Far: Ja. Tilfelle du var redd jeg skulle kreve det...

Mor: (Usikker latter)

Mekler: Fordi noen ganger så kan det være at man kan kreve et visst bidrag. Selv om man har 50/50. Men da er det i så fall fordi inntektene er veldig skjeve.

Far: Det er dem vel ikke.

Mor: Nei. Vi får se da, hvis en av oss går opp i lønn, så kan vi jo ta det opp til vurdering (usikker latter). Nei, det var en spøk!” (sak 6)

Kategori 8: Jobbhensyn

For mange er jobben viktig, ikke bare økonomisk, men også sosialt og for egenutvikling. Denne kategorien omhandler hensynet foreldrene tar til jobb når det samtales rundt delt bosted.

Ut fra helhetsinntrykket i flere av samtalene kan ikke jobbhensyn utelukkes. I to av sakene med lavt konfliktnivå framtrer jobb som en eksplisitt del av diskusjonen rundt delt bosted. Foreldreparene virker å ha krevende jobber, og at en delt ordning hvor foreldrene avlaster hverandre er til det beste for både foreldre og barn:

”Mor: For vi har jo jobber begge to der det av og til kan være vanskelig å ta fri, og da...

Far: Ja, det er jo mye bedre at vi gjør det, (henvendt mor) sånn at har du problemer ikke sant, og han blir syk, så har jo jeg muligheten, eller omvendt.” (sak 6)

Foreldresamarbeid og fleksibilitet trekkes også fram:

”Far: Hvis vi ikke hadde fått til det, så hadde jeg blitt overrasket, for det er jo litt sånn praktisk. For begge to reiser jo litt i jobb, ikke sant. Vi er jo veldig innstilt på å finne sånne dagligdagse løsninger.” (sak 6)

I den andre saken er foreldrenes arbeidstider et tema i meklingstimen:

”Far: Da har vi egentlig tenkt å løse det sånn at det passer seg sånn åssen hver av oss jobber, så vi kan samarbeide om det. (...) Og kanskje hun jobber skiftarbeid så hadde vi tenkt å prøve å få det til å fungere med at det, det klaffa sånn atte... hun kunne da ivareta jobben sin.” (sak 12)

En høykonfliktsak på tvers av holdningstypene

I materialet er det spesielt én sak som skiller seg ut i forhold til flere av holdningskategoriene. I sak nummer 15 er det en dialog preget av beskyldninger, kritikk, negative utsagn og mistenksomhet. Dette er den eneste saken i materialet hvor foreldrene ikke uttrykker verken tillit, respekt eller anerkjennelse:

”Far: Det er hvordan, hvordan, respekten for min tid, med barna liksom. At ikke den skal, den skal ikke styres av mor. Og jeg, jeg må også respektere det hun driver med for barna”.

”Mor: Og det andre er respekten for meg, jeg syntes ikke det var greit den gangen vi var gift, og jeg synes det er enda mindre greit, nå halvannet år etter vi har gått fra hverandre, den ordbruken og den formen du av og til tillater deg mot meg. Det er ikke mange dager siden du kalte meg en jævla f... på telefonen, og jeg forbeholder meg retten til å slippe det snakket og den måten å bli tiltalt på, og jeg er veldig ferdig med det.” (sak 15)

I løpet av samtalen kommer det fram at mor er misfornøyd med delt bosted, og ønsker full omsorg for begge sønner. Årsaken til dette er blant annet det høye konfliktnivået, for dårlig kommunikasjon, og for lite involvering i hverandres liv i forbindelse med barna:

”Mor: Det dreier seg om informasjon, dette her med barnas verdener møter hverandre, at vi ikke overleverer barna til hverandre sånn at den andre forelderen ikke vet noen verdens ting om hva som har skjedd.” (sak 15)

Det kan virke som mor til tross for konfliktene savner mer samvær med far og barn sammen, samtidig som hun er skuffet over at far ikke vil treffe hennes nye mann. Begge foreldre ønsker et bedre samarbeid, men de er uenige om hvordan og på hvilke premisser dette samarbeidet skal foregå. Mens mor argumenterer for full omsorg, argumenterer far for å opprettholde delt bosted. I måten mor argumenterer for å oppnå sine krav, virker det som både en selvfølgelighet og en nødvendighet at hun skal ha barna mer enn far. Hun anerkjenner ikke far som en fullverdig omsorgsperson for barna, og truer med rettssak flere ganger.

Når begge foreldre argumenterer for barnas beste i diskusjonen er det vanskelig å forstå om foreldrene reelt argumenterer for dette, eller om de snakket ut fra egne behov.

”Mor: Jeg vet hva jeg har erfart da det siste halvåret, som du (til mekler) ikke kan vite. Hva vi sitter her og informerer deg om nå, er jo én ting, det kan jo høres fint ut liksom. Men for meg så bygger jo min beslutning om at jeg ikke ønsker å skriftliggjøre noe delt omsorg med far på at jeg ikke synes det fungerer på en måte som jeg tror er optimalt for barna. Dessverre.” (sak 15)

Foreldrene ønsker ikke flere meklingstimer, da konfliktnivået i løpet av timen øker, og stadig flere tema de er uenige om dukker opp. Ingen av foreldrene opplever å bli verken hørt, forstått eller får sine krav igjennom hos den andre parten. Stemningen mellom foreldrene er generelt så dårlig at det virker å gå utover både deres egen og barnas livskvalitet.

Diskusjon

Studiens begrensninger og metodiske refleksjoner

Enhver undersøkelse vil ha begrensninger. Det er viktig å være klar over betydningen av disse, og å synliggjøre dem (Malterud, 2001).

Foreldrene i denne studien møtte som oftest kun til én meklingstime. Argumentasjonen jeg fikk innblikk i, vil derfor kun være hentet fra denne ene timen. Mange av foreldrene befant seg midt i en prosess med mange blandede følelser. Hadde jeg møtt foreldrene et år senere, ville jeg med stor sannsynlighet fått en annen variasjon i begrunnelsene for valg av delt bosted. Det er en fordel med studien at jeg fikk innblikk i bakgrunnen for beslutningen mens foreldrene sto midt i prosessen. Samtidig er det en svakhet fordi man gjennom én til to meklingstimer får et begrenset bilde av foreldrene og deres livssituasjon som er med på å danne bakgrunnen for delt bosted. I lys av dette bør det vises varsomhet i forbindelse med fortolkningene av materiale. Det er viktig å ha et bevisst forhold til at jeg på mange måter baserer fortolkningene mine på førsteinntrykk gjennom lydbånd. En av utfordringene ved fortolkende studier er at forskeren skal tolke virkeligheten mennesker allerede har fortolket. Foreldrepårene i min studie kan ha andre modeller for sin tolkning av virkeligheten enn det jeg har. Kanskje ville informantene ikke være enig i de resultatene forskeren presenterer. Dette kan være en belastning for informantene og det er forskerens oppgave å fremlegge begrunnelser og dokumentasjon for sine antakelser. Denne utfordringen har jeg forsøkt å imøtegå ved å underbygge mine poenger gjennom sitater og saksbeskrivelser, samtidig som jeg gjennom hele analyseprosessen har hatt et bevisst forhold til utgangspunktet for studien.

Analyseverktøy fra Grounded Theory (GT), som memoskriving og komparativ metode, hjalp meg i de ulike fasene av arbeidet med å holde fokus på målet, og å arbeide med utgangspunkt i materialet og ikke litteraturen. Jeg opplevde det metodiske valget å representere en relevant vei inn til fenomenet jeg ønsket å belyse. I følge Malterud (2001) er GT godt egnet til forskningstematikk hvor man på forhånd ikke har oversikt over utfallet, noe som stemte med min undersøkelse.

Ut fra GTs anbefalinger ble litteraturgjennomgang utsatt til etter at analysene var gjennomført. At forskeren skal tilstrebe å analysere materialet uten kunnskap om feltet, vil

være et ideal, mer enn et oppnåelig mål. En fordel ved å ikke kjenne til relevant litteratur på forhånd, var at jeg ikke ble distraherert eller opptatt av andres funn underveis i analysen. På den måten var det enklere å holde fokus på datamaterialet. På en annen side ville analyseprosessen vært mer effektiv og fokusert med kunnskap om delt bosted på forhånd. Etter litteraturgjennomgangen oppdaget jeg at mange av mine funn samstemte med andre resultater. Det er en styrke for studien at mine resultater med fokus på materialet bekreftes av studier som har hatt et mer teoretisk utgangspunkt.

Undersøkelsens overførbarhet

Malterud (2001) presiserer at innenfor kvalitativ tilnærming er begrepet overførbarhet mer hensiktsmessig å benytte sammenliknet med begrepet generaliserbarhet. En av grunnene til dette er at overførbarhet legger vekt på betingelser for hvordan funnene kan gjøres gjeldende i andre sammenhenger utover eget studie. Kvale (1996) vektlegger at forskningsfunn er overførbare når de kan anvendes i praksis. Man kan for eksempel tenke seg at resultatene gjenkjennes av fagpersoner med erfaring fra meklingsfeltet. Eller at funnene er gjenkjennbare blant foreldre som har vært gjennom et samlivsbrudd hvor barnefordeling har vært et tema. Funnene kan være et supplement til dagenes kunnskap, om hvilke faktorer foreldre legger til grunn ved valg av delt bosted etter samlivsbrudd. Resultatene kan også gi økt forståelse til meklere som arbeider med foreldre i adskillelesfasen, med mål om å være til best mulig hjelp i en fase hvor mange viktige valg skal tas. I tillegg kan funnene bidra til mer innsikt hos foreldre som er i prosessen med å velge bosteds- og samværløsninger for sine barn, hvor en økt bevissthet vil kunne være til hjelp under beslutnings- og forhandlingsprosessen. Det er likevel relevant å erkjenne at det finnes mange ulike versjoner av virkeligheten som samtidig kan være gyldige (Malterud, 2001). Det som ligger til grunn for ett foreldrepar ved dette valget trenger ikke være riktig eller viktig for andre foreldrepar.

Studiens utvalg har betydning for at resultatene er overførbare i denne studien (Malterud, 2001). Utvalget er strategisk sammensatt for å få et så informasjonsrikt utvalg som mulig i forhold til temaet valg av delt bosted. Utvalgets 15 foreldrepar hadde til felles at de sto i startfasen av, eller hadde vært gjennom et samlivsbrudd, de oppsøkte meklings- og de ønsket eller hadde ønsket å velge delt bosted for sine barn. Foreldrene hadde også noen viktige forskjeller. De var i ulike aldersgrupper, og hadde mellom et og tre fellesbarn i ulike aldre. I tillegg oppsøkte foreldrene meklings- og de ønsket å velge delt bosted for sine barn. Foreldrene hadde også noen viktige forskjeller. De var i ulike aldersgrupper, og hadde mellom et og tre fellesbarn i ulike aldre. I tillegg oppsøkte foreldrene meklings-

atskillelsesprosessen, og møtte til en eller to meklings timer. Konfliktnivået mellom foreldrene var enten regnet som lavt, medium eller høyt. Foreldrene ble rekruttert fra flere ulike geografiske områder på Østlandet, og utdanningsnivået varierte fra lavt til høyt. Disse forskjellene har trolig vært med på å skape variasjonsbredde og mangfold i datamaterialet, noe som kan ha gitt flere muligheter for å beskrive og belyse nyanser innen fenomenet. Mangfoldigheten og forskjellene på foreldrene i utvalget øker sannsynligheten for at de har noe til felles med andre foreldre som oppsøker meklings, og som velger delt bosted i dag. Utvalget er i tillegg lite som gir mulighet for å gå i dybden, og det innebærer ikke foreldre som selv tok kontakt med forsker for å dele sin kunnskap, noe som kan sees på som en styrke for resultatene. En annen styrke er at informasjonen foreldrene kommer med er relevant her og nå i beslutningsprosessen, og ikke basert på hukommelse og tidligere erfaringer. Alle disse faktorene kan være med på å øke overførbarheten av funnene i denne undersøkelsen.

Diskusjon av funn

Funnene vil først sammenfattes i sin helhet med utgangspunkt i forskningsspørsmålene. Videre har jeg valgt å diskutere utvalgte resultater løst fra kategoriene slik de ble fremstilt i resultatdelen. Mange av funnene kunne vært diskutert eller belyst nærmere, men ut fra oppgavens rammer har jeg vært nødt til å fokusere på enkelte tema, som sees i sammenheng med tidligere litteratur på feltet. Til sist vil jeg se nærmere på hvordan mine funn kan bidra i debatten rundt delt bosted, og hvilke implikasjoner funnene gir i forhold til mekler.

Begrunnelser for valg av delt bosted

Forskningsspørsmål 1: Hva kjennetegner argumentasjon, dialog og samspill hos foreldre som velger delt bosted for sine barn?

Foreldrene i utvalget fremviser solide begrunnelser for sitt valg. Beslutningen bygger i alle saker på mange argumenter. Selv om ulike foreldrepar vektlegger ulike faktorer som bakgrunn for beslutningen, fremtrer det gjennom kategoriene et mønster for hvordan foreldreparene samtaler rundt valget.

Gjensidig tillit og respekt ser ut til å karakterisere forholdet til de fleste foreldrene som velger delt bosted for sine barn. Aller mest sentralt ser gjensidig anerkjennelse av hverandre som en god omsorgsperson ut til å være. I tillegg hadde de fleste foreldreparene i utvalget en relativt

lik involvering med barna før bruddet. Valg av delt bosted ser ut til å være en naturlig fortsettelse og følge av hvordan foreldrene hadde det før bruddet. Dette fremtrer blant annet ved at begge foreldre kjenner barnet godt, og gir beskrivelser av barnas reaksjoner og atferd i ulike situasjoner.

Foreldrene ser det som en fordel å dele på ansvaret for barna. Det samme ser ut til å gjelde deling av barnas tid. I noen saker ønsker begge foreldre mye tid med barna, samtidig som de har en forståelse av at den andre forelderen også skal ha tid med felles barn. I andre saker ser delt bosted ut til å være et kompromiss der begge foreldre ønsker mest mulig tid, men ingen vil gå til rettssak for å oppnå dette. Å dele på tiden med barnet kan henge sammen med den naturlig likestilte rollefordelingen foreldrene hadde hjemme før bruddet, og tilliten de føler til at den andre forelderen greier å ta seg av barna alene. Det kan også ha sammenheng med at flere foreldre uttrykker engstelse for å miste kontakten med barna. Dette gjelder spesielt for fedre. Det er tydelig at flere av fedrene i materialet ønsker en avtale om delt bosted for å sikre seg mot å miste kontakt med barna i framtiden. Delt bosted ser også ut til å ønskes av far for å stadfeste likeverdighet med mor.

Fordeling av tid kan være et mulig konfliktfylt område mellom foreldrene. I noen saker uttrykker mor at hun ønsker mer enn halvparten av tiden med og myndigheten over barna. Dette inkluderer både saker hvor rollefordelingen har vært relativt lik og ulik før bruddet, et tema jeg vil komme tilbake til.

At det er far som argumenterer mest for delt bosted finner jeg også i forhold til flytting, som er et gjentakende tema i dialogene. Også her fremtrer fars bekymringer som sterkest, og det virker som han ønsker å sikre seg mot mors flytting gjennom en delt bostedsavtale. Fars bekymring ser i flere tilfeller ut til å forsterkes ved at mor med stor sannsynlighet flytter vekk fra barnas nærmiljø, av økonomiske grunner.

Barnets beste fremtrer som en viktig del av beslutningsprosessen for over halvparten av foreldreparene når samværs- og bostedsløsning skal avgjøres. Felles for foreldrene er at de gir inntrykk av å sette barnet først, og at de er villige til å gjøre mye for at barnet skal ha det best mulig i fortsettelsen. De aller fleste er opptatt av å ha en god kommunikasjon med barna, i tillegg til en bevissthet om at barna trenger to tilstedeværende foreldre i livene sine. Hos foreldrepar der det er knyttet sterke følelser til bruddet er det av og til vanskelig å tyde foreldrenes argumentasjon rundt barnas behov. Her kommer foreldrenes enighet om bruddet

inn i bildet. Over halvparten av foreldreparene i utvalget er ulike steder følelsesmessig i forhold til samlivsbruddet. Ofte har en av foreldrene tatt initiativ til brudd mot den andres ønske. I de sakene hvor det går tydelig fram at mor tok initiativ til bruddet, er far ofte preget av negative følelser, og bebreider mor. Det kan i noen tilfeller virke som mor går med på krav fra far, som for eksempel delt bosted, på grunn av egen skyldfølelse eller dårlige samvittighet ovenfor han. Medlidenhet kan også spille inn. Samtidig er inntrykket at begge foreldre mener at far har rett til å stille slike krav til mor, på bakgrunn av bruddet. Når far tar initiativ til brudd ønsker mor forholdet tilbake. I tillegg gir far i et tilfelle mor skylden for at han velger å gå, noe mor er enig i er hennes skyld. Inntrykket er at mors følelser vendes mot seg selv, ved å enten ta på seg skyld eller føle stor sorg og tristhet, når far forlater forholdet, mens han i motsatt tilfelle, i tillegg til å oppleve tristhet, bebreider mor. Forelderen som blir forlatt av den andre uttrykker ofte følelser av krenkelse. Uttrykksmåter kan være sinne mot den andre parten, nedstemthet, tristhet, sorg, savn, svingende følelser, maktesløshet, mørkt syn på framtiden, skuffelse, eller sårethet. Spørsmål som 'hvordan kunne du oppføre deg slik mot meg?' går igjen. Bebreidelser av den andre parten er også tilstede.

Det kan se ut til at mor i nesten halvparten av utvalget er bekymret for hvordan barna skal håndtere samlivsbruddet, og vil gjøre maksimalt for at de til enhver tid skal ha det best mulig. Mor uttrykker at hun vil jobbe hardt for å få til et godt samarbeid om barna, og at barna skal ha det mest mulig likt som før bruddet. Her kan en delt ordning være løsningen mor ser på som den beste for alle tre. Mor ønsker ofte å treffe far sammen med barna, uavhengig av hvem som tok initiativet til bruddet. Begrunnelsen er først og fremst henne selv; hun synes å være redd for å miste noe som har vært viktig for henne i det familielivet de har hatt.

Et annet tema som ser ut til å henge sammen med foreldrenes følelsesmessige reaksjoner knyttet til bruddet, og som i tillegg kan henge sammen med valg av delt bosted er foreldrenes nye partnere. Det er spesielt far som uttrykker bekymring for mors nye partner. Mens han oftest lever alene, og tar opp nye kjærester på en negativ måte, er mor ofte involvert i nye forhold.

I materialet er det to tema av mer praktisk karakter som av og til bringes inn i forhandlingene om delt bosted. Dette omhandler økonomi og jobb hensyn. Det snakkes sjeldent åpent rundt disse temaene. Det dreier seg snarere om antydninger, som om det ikke er helt stuerent å snakke om.

Når det gjelder jobbhensyn dreier det seg gjerne om hvordan begge kan være sammen med barna, og samtidig hjelpe hverandre slik at de får ivaretatt sitt faste arbeid. Barn, familie og jobb sees ofte som motsetninger når det kommer til prioritering av tid, hvor det velkjente begrepet "tidsklemma" oppsummerer dilemmaene mange opplever i forhold til håndtering av blant andre jobb og foreldrerollen.

Inntrykket er at mange foreldre i utvalget vurderer å avtale seg vekk fra delt bosted på grunn av økonomiske hensyn, eller finner delte ordninger som gjør at de får økonomiske fordeler, selv om barna i praksis bor like mye hos begge foreldre. Av tema som omhandler økonomi er det spesielt barnebidrag og skatteklasse som berøres. I noen saker er far ikke innstilt på, eller han blir overrasket over, utsikten til at han muligens må betale mor bidrag når foreldrene skal ha delt bosted. Imidlertid er det oftest slik at foreldrene er enige om at ingen skal betale bidrag, selv om mor tjener mindre enn far. Selv om økonomiske hensyn ofte ikke snakkes direkte om, fremgår det implisitt av dialogen i noen saker at økonomien er en viktig bakgrunnsfaktor for valget av delt bosted. Det er oftest fedrene som berører dette.

Begrunnelser basert på konfliktnivå

Forskningsspørsmål 2: Er det noen karakteristiske forskjeller mellom høykonfliktforeldre og lavkonfliktforeldre som avtaler delt bosted?

Det fremtrer flere forskjeller mellom foreldre som har et lavt eller et høyere nivå av konflikter mellom seg. Jeg vil i det følgende sammenlikne foreldrepar med lavt nivå av konflikter med foreldrepar fra kategoriene med middels til høyt konfliktnivå.

Mens en gjensidig anerkjennelse av hverandres foreldrekompetanse er tilstede hos de fleste foreldrepar uavhengig av konfliktnivå, ser det likevel ut til at foreldrepar med en del uoverensstemmelser ikke ønsker å tilbringe mer tid sammen enn nødvendig.

Videre kan det tyde på at foreldre med høy grad av konflikter ved meklingstidspunktet hadde en mindre jevn rollefordeling og involvering i barna før bruddet, sammenliknet med foreldrepar med færre konflikter. Mor ønsker i flere tilfeller mer tid med barna i saker hvor konfliktnivået er høyere, sammenliknet med saker hvor foreldrene er enige om det meste rundt barna. Om det er konfliktene med far som gjør at mor ønsker å gå vekk fra en avtale om delt bosted, eller om det er mors krav om mer tid som skaper konflikter er vanskelig å si noe

konkret om. I sakene hvor far uttrykker engstelse for å miste den daglige kontakten med barna, bekymrer seg for mors nye kjæresten, samt i tilfellene hvor far er opptatt av å hindre mor i å flytte, er det høyere konfliktnivå mellom foreldrene, sammenliknet med sakene der mor eller ingen av foreldrene er opptatt av dette.

Foreldre med et relativt godt samarbeid, er mer opptatt av barnas behov, enn det kommer til uttrykk i saker med mer diskusjon og uenighet. I saker med mer konflikt er foreldrene ofte uenige om hva som er til det beste for barnet. Her er eksempelsaken en god illustrasjon. En annen begrunnelse foreldrene vektlegger ulikt i saker med høyt og lavt konfliktnivå er synet på hvor viktig hverdagslig kontakt mellom barn og begge foreldre er. I sakene med lavt nivå av konflikter argumenterer foreldrene for at dette er viktig for både dem og barna.

Motsatt, er det i eksempelsaken tydelig at mor ikke anerkjenner far som en likeverdig omsorgsperson, og ønsker dermed heller ikke delt bosted. Jeg finner også at fedre i saker med høyere konfliktnivå samtaler mer rundt tema som innebærer likeverdighet som forelder.

Det viser seg at i saker hvor foreldrene er ulike steder i forhold til bruddet, er det oftere høyere konfliktnivå mellom foreldrene. Ofte framstår en av foreldrene mer samarbeidsvillig enn den andre, selv om begge foreldre ønsker å samarbeide i utgangspunktet. Dette ønsket utelukker ikke at foreldrene kan synes det er vanskelig å få til samarbeid i praksis, ved at negative eller vonde følelser knyttet til bruddet påvirker kvaliteten på det faktiske samarbeidet. I de sakene hvor far har tatt initiativ til å forlate forholdet, er det lavere konfliktnivå enn der mor har tatt initiativ til bruddet. Dette kan henge sammen med fars følelse av krenkelse. Der far går, prøver mor å samarbeide så godt hun kan, til tross for en del vonde følelser i forbindelse med bruddet. Dette kan som nevnt henge sammen med mors følelser av skyld eller dårlige samvittighet, både ovenfor far, men også ovenfor barna. Det er ofte varierende nivå av konflikter der foreldrene ønsker å opprettholde aktiviteter etter bruddet.

I motsetning til mange av lavkonfliktsakene hvor jobbhensyn fremtrer som en del av samtalen mellom foreldrene, er jobbhensyn i tilfeller med medium og høyt nivå av konflikter ikke et samtaletema i timen. Kreves det en viss grad av trygghet mellom foreldrene for å ta opp dette temaet i forbindelse med barnefordeling? Trygghet ser ut til å være et stikkord i forhold til økonomiske hensyn, der konfliktnivået varierer i saker hvor barnebidrag blir et eksplisitt tema i samtalen.

Mor og far uenige om 50/50

I tråd med tidligere studier (Haaland, 1988; Lunde, 1999) fremkommer det i denne studien at mor og far legger til grunn litt ulike begrunnelser for beslutningen om delt bosted.

Et gjentakende mønster blant foreldreparene i mitt utvalg er mors ønske eller krav om mer enn halvparten av tiden og beslutningsmyndigheten i forhold til barna. Mor har mange argumenter for hvorfor hun mener dette er den beste løsningen. Far argumenterer aldri for mer enn halvparten, men ønsker heller ikke å gi fra seg noe av sin halvpart, slik at foreldrene har to ønsker som ikke harmonerer og som ikke lar seg kombinere.

Det virker i mange tilfeller som mor ikke hadde tro på at delt bosted skulle fungere. Mor var ved flere anledninger mer motvillig til å avtale delt bosted når hun ikke opplevde far som like involvert i barna før bruddet som henne selv. Dette er i samsvar med hva Skjørten og medarbeidere (2007) fant i sin studie. Også mors vurdering av fars foreldrekompetanse spilte inn på hennes vilje til å velge delt bosted, noe Lunde (1999) bekrefter. Ordninger som likner mest på den involveringen man hadde før bruddet, ser i tillegg ut til å fungere best for alle etter et brudd (Moxnes, 1990; Tjersland, 2001).

Far er ved flere anledninger opptatt av å sikre egen kontakt med barna. I saker hvor mor argumenterer for mer enn 50 prosent, virket far å være opptatt av likeverdighet og beholde sine rettigheter på lik linje med mor. Hans bakgrunn for valg av delt bosted kan på mange måter oppsummeres gjennom uttrykket ”å sikre seg gjennom en avtale”, hvor far ofte henviser til å sikre seg mot en vanlig samværsavtale. Haaland (1988) beskrev at menns reaksjoner på vanlig samvær i hennes studie dreide seg om ”engstelse for å miste og protest mot å bli fratatt” (s.76). Det kan se ut til at flere av fedrene i mitt utvalg ønsket å sikre seg mot å bli fratatt sin allerede opparbeide kontakt med barna. I flere av sakene hadde foreldrene med stor sannsynlighet hatt en likestilt rollefordeling. I slike tilfeller handler dette om en fortsettelse av far-barn relasjonen, som står i motsetning til tilfeller som handlet mest om rettferdighetsprinsipper og likeverd. Mange av disse begrunnelsene går igjen i studien til Lunde (1999).

Fars bekymring og engstelse for å miste, og ønske om å delta på lik linje med mor ble særlig uttrykt i samtaler hvor foreldrens ikke hadde full tillit til hverandre, og far var usikker på mors framtidige valg, som for eksempel flytting eller nye partnere. Forskning viser at mor oftere

enn far flytter vekk fra barnas nærmiljø, grunnet økonomi. Dette ser ut til å være i samsvar med mine funn, og det kan tenkes å øke fars bekymringer, samt hans ønske om å sikre seg.

Forskning viser også at foreldre får nye kjæresten relativt raskt etter bruddet (bl.a. Tjersland, 1992), og at mødre med delt bosted oftere har ny partner sammenliknet med mødre som har den daglige omsorgen alene (Skjørten et al., 2007). I min undersøkelse ser det ut som flere fedre ønsker å sikre seg mot å bli erstattet av mors nye partner i foreldrerollen. Haaland (1988) og Skjørten et al. (2007) antydte at fedre som hadde delt bosted opplevde mors nye partner som mindre truende i forhold til barna, sammenliknet med om fedrene ikke hadde sett barna sine like mye. Fars opplevde trusselnivå mot egen foreldrerolle ser ut til å synke i denne studien, ved å sikre seg en delt avtale.

Mors argumentasjonsmåte gir inntrykk av at hun opplever å gi bort tid til far hvis hun går med på en delt ordning, mens far opplever å få mer tid hvis han oppnår 50 prosent. Dette gir foreldrene helt ulike utgangspunkt i forhandlingen., Dette kan trolig sees i lys av at hus og hjem tradisjonelt har vært mors domene, og at noe av dette fortsatt henger igjen i foreldrenes holdninger. Det kan være at mor bidrar mest i forhold til hushold og involvering i barna, og at mor derfor opplever det som uriktig at far etter bruddet skal ta like mye del i et område som har vært mest hennes område. Moxnes & Haugen (1998) presiserte at selv om mor har kommet med i arbeidslivet for fullt, er det som oftest henne som utfører det meste av arbeidet i hjemmet (Moxnes & Haugen, 1998).

I flertallet av sakene fra materialet, finner jeg at det er mor som har tatt hele eller mesteparten av permisjonstiden med barna. Fedrenes permisjon defineres gjerne som de øremerkede ukene som kun er hans, mens de ukene som kan fordeles mellom foreldrene nesten uten unntak tilfaller mor. Dette bygger opp under inntrykket av at mødre i utvalget fortsatt har et overordnet ansvar for barna, på tross av at parene rapporterer at de er like involvert.

En annen faktor kan være at mor fortsatt opplever forventninger fra samfunnets side. Flere av mødre i Haalands utvalg fra 1988, rapporterte at de opplevde press fra omgivelsene om at hun som mor skulle ta seg av sine barn, og at det var unaturlig at mor ikke hadde hovedomsorgen. Kritikken fra omgivelsene rundt var også noe mor måtte tåle ved å velge delt bosted, mens far heller fikk ros for å være en deltakende far (Haaland, 1988; Lunde, 1999).

Foreldrenes egne begrunnelser i forhold til debatten om delt bosted

Min studie gir et innblikk i hva foreldre selv velger å legge vekt på ved valg av delt ordning mens de står midt i beslutningsprosessen. Det er i debatten om delt bosted viktig å merke seg forskjellen mellom å problematisere delt bosted med utgangspunkt i informasjon foreldrene selv oppgir ut fra egen situasjon og egne begrunnelser for valget, sammenliknet med ideelle eller ideologiske argumenter for å velge delt bosted.

I flere tidligere studier rapporterer foreldre og barn at ordningen kan fungere godt (Brandstrup, 2007; Haaland, 1988; Skjørten et al., 2007; Stave, 2007), men at dette vil variere fra familie til familie. Skjørten og medarbeidere (2007) vektlegger hvor viktig det er å ta hensyn til det individuelle ved hvert enkelt barn og i hver enkelt familie når man skal vurdere om delt bosted er en god ordning. Man vet også at visse betingelser bør være tilstede for at delt bosted skal fungere. Er dette betingelser som går igjen i foreldrenes begrunnelser?

Funnene i denne studien viser at i de sakene det var tilstedeværelse av konflikter også var lavere tillit mellom foreldrene, samt mindre viktig for foreldrene at barnet hadde to tilstedeværende foreldre. I tillegg så det ut til at det ved uenigheter mellom foreldrene var mindre fokus på barnas behov, mer usikkerhet mellom foreldrene, dårligere kommunikasjon og mer engstelse og opptatthet av likeverdighet. Mer kritikk, mistenksomhet og mindre godvilje er også tilstede i mange av mellom- og høykonfliktsakene. Mange av faktorene som er tilstede ved konflikt i denne studien er faktorer som ikke ser ut til å komme barna til gode.

Det bildet foreldrene tegner av sine begrunnelser i denne studien, ser ut til å bygge på tidligere historie sammen som par og familie. I tillegg til at funnene påpeker hva som ligger til grunn for å velge delt bosted, fremtrer det også hva som ligger bak foreldrenes ønske om å ikke ha denne ordningen. For eksempel er det i saker hvor mor ønsker mer enn halvparten av tiden med barna, ofte følelsesmessige reaksjoner, konflikter og/eller en skjevdelt rollefordeling involvert. Å likevel idømme en slik familie delt bosted vil være å ikke vektlegge den enkelte familie eller forelders begrunnelser for sine ønsker og valg, faktorer som også fra annen forskning har vist å være viktige for at delt bosted skal fungere (for eksempel Haaland, 1988; Moxnes, 2001; Tjersland, 1992; Öberg & Öberg, 2004). Man kan da stille seg spørsmålet om hvordan en delt ordning i praksis skulle fungert hos en slik familie.

Flere foreldre, spesielt fedre, trekker inn et ønske om delt bosted med bakgrunn i likeverdighet med mor. Stave (2007) presiserer at det er en fare å idømme delt bosted der en av foreldrene ønsker dette med bakgrunn i en slik begrunnelse. Bekymringen er hvordan det går med barna (Stave, 2007). Dette er en bekymring Tjersland (2001) deler. Han presiserer at debatten rundt delt bosted ofte sammenblandes av to tema: Barnets beste og likestilling mellom kjønnene. Når debatten dreier seg om at begge foreldre skal ha like mye å si, handler det i større grad om foreldrene, enn ordninger til barnas beste (Tjersland, 2001).

Et viktig skille går mellom foreldre som ønsker delt bosted, og de som blir påtvunget en ordning mot sin vilje. Denne studien gir innblikk i 15 foreldrepars bakgrunner for å velge delt bosted. I og med at samtaler mellom foreldrene finner sted i en kontekst får man også innblikk i biter av foreldrepares liv og historie. Man bør ved idømming av delt bosted huske på at det er familiene som selv skal leve med denne ordningen. I de tilfellene hvor en av foreldrene (oftest mor) gir uttrykk for at hun går med på delt bosted på grunn av fars ønske eller press, ser det ut til at mor vurderer ordningen mindre god, eller ønsker seg vekk fra den senere. Haaland (1988) fant at en ordning som en av foreldrene ikke ønsker fungerer dårlig for familien. Med bakgrunn i at mine funn er hentet fra et utvalg hvor flertallet av foreldrene har valgt delt bosted av egen vilje, og med tanke på at tidligere forskning i så stor grad har satt fokus på samarbeid, vil det i saker som tas til retten og hvor foreldrene har større uenigheter, se ut til at idømming av delt bosted ikke er å anbefale. I så tilfelle støtter funnene i denne studien tidligere forskning som i utgangspunktet ikke anbefalte at delt bosted skulle være normen ved idømmelse (blant andre Koch, 2000; NOU 1998:17).

Foreldrene egne begrunnelser til nytte for meklere?

Denne undersøkelsen forsøker å bidra til en dypere forståelse for hva foreldrene selv vektlegger i beslutningsprosessen ved valg av delt bosted, noe som kan være nyttig for meklere å ha kjennskap til. Inntrykket om at foreldrene legger mange faktorer til grunn for beslutningen dannes på bakgrunn av hele meklingstimen, og står ofte i motsetning til førsteinntrykket i starten av samtaler, hvor beslutningen om delt bosted i større grad framstår som resultat av få argumenter. Denne studien peker på hva som kan være begrunnelser for å velge delt bosted. Informasjonen kan også benyttes for å få mer innsikt i hva som gjør at en av foreldrene ikke ønsker delt bosted.

Med utgangspunkt i funnene kan det være nyttig for mekler å være lydhør overfor foreldrenes bakgrunn og historie i timen, selv om hovedfokus ligger på fordeling av tid og ansvar i forhold til barna. Svært ofte er emosjonelle tema mellom foreldrene med på å påvirke bakgrunnen for valg av delt bosted, og ofte fremkom det mye informasjon ut fra omstendighetene rundt selve samlivsbruddet. Denne informasjonen ga en annen mening og en dypere forståelse til mange av begrunnelsene for hvorfor foreldrene valgte delt bosted. Det er likevel viktig å være bevisst på at mange foreldre kun møter til én meklingstime, og at man i løpet av denne timen vil få et selektert bilde av foreldrenes erfaringer og historier.

Det viser seg også at meklere med fordel kan være oppmerksomme på konfliktnivået mellom foreldrene, da alle argumenter og begrunnelser foreldrene uttrykker i forbindelse med valg av delt bosted på en eller annen måte har en sammenheng med konfliktnivå. Barnas beste bør til enhver tid settes i fokus, og denne studien antyder at ved konflikter har foreldrene mindre fokus på barnas behov. Konflikt, manglende tillit og respekt er temaer som mekler med fordel kan velge å problematisere ved vurdering av delt bosted. For eksempel synes det som viktig å undersøke hvorfor mor vil ha delt bosted i saker hvor det antydes at hun går med på det for fars skyld. Har mor skyldfølelse ovenfor mann og/eller barn? Føler mor seg presset av far? Ønsker foreldrene delt bosted som et kompromiss ingen egentlig er fornøyd med? Utforskning av foreldrenes begrunnelser for et slikt valg, i samsvar med hva som kan tenkes og være gode og mindre gode begrunnelser for valg av delt bosted, kan være et fruktbart fokus for mekler. I og med at delt bosted vil fungere best hvis dette er en avgjørelse begge er enige om, vil det kunne være betydningsfullt for foreldrene i fortsettelsen å samtale rundt disse temaene i beslutningsfasen. Det kan også være nyttig for mekler å være bevisst på at bak foreldrenes enighet om delt bosted kan det være ulike begrunnelser for valget. I og med at alle foreldrepar i denne studien hadde en kombinasjon av ulike argumenter for sine valg, er det viktig å arbeide individuelt med hvert enkelt foreldrepar og familie.

Avslutning

Denne studien har hatt som mål å sette fokus på delt bosted ved samlivsbrudd og foreldrenes begrunnelser for å velge denne ordningen for sine barn. Foreldre midt i beslutningsprosessen har gjennom samtale med mekler pekt på en rekke ulike argumentasjoner som danner bakgrunn for valg av delt bosted. Også faktorer som ser ut til å påvirke foreldrenes begrunnelser for valget har kommet frem. Fellestrekk for alle foreldrepar er at beslutningen

bygger på mer enn én begrunnelse, og enkelte faktorer ser ut til å bidra til at delt bosted blir et mer attraktivt valg for foreldrene. Her fremsto gjensidig anerkjennelse av hverandres foreldrekompetanse og en likestilt rollefordeling før bruddet hos de fleste foreldrepar som ønsket delt bosted. Far var mer opptatt av å sikre seg gjennom en avtale om delt bosted, mens mor oftere ønsket mer enn halvparten av tid og bestemmelsesmyndighet i forhold til barna. Lavt nivå av konflikter og lite tilstedeværelse av emosjonelle tema mellom foreldrene ser ikke ut til i seg selv å være avgjørende for om foreldrene velger delt bosted i denne studien.

Delt bosted ser ut til å være en ordning som stadig flere foreldre velger for sine barn etter samlivsbrudd. Dette vil på sikt føre til at mekler oftere vil møte foreldrepar som argumenterer og samtaler rundt en slik ordning. Fordi foreldrene med stor sannsynlighet velger delt bosted med utgangspunkt i en mangfoldig og variert bakgrunn, understreker denne studien viktigheten av å jobbe individuelt med hvert foreldrepar, og ta hver families historie med som en del av vurderingen i forhold til hvilke valg som passer best for hver enkelt familie. Dette vil også gjelde ved idømming av delt bosted.

Litteraturliste

- Banister, P., Burman, E., Parker, I., Taylor, M. & Tindall, C. (1994). *Qualitative methods in psychology: A research guide*. Buckingham: Open University Press.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2009). Separasjon og skilsmisse [Brosjyre]. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Hentet fra: <http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Brosjyrer%20SLA/Separasjonogskilsmisse.pdf>
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2010). Foreldreansvar og samværsrett [Brosjyre]. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Hentet fra: <http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Barn%20og%20Ungdom/oppdatert.pdf>
- Barneloven. (1981). Lov om barn og foreldre m.v. 8. april 1981 nr. 07.
- Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming qualitative information. Thematic analysis and code development*. California: Sage Publications.
- Brandstrup, I. B. (2007). *Delt bosted etter samlivsbrudd. "....skulle jeg velge mellom foreldrene mine, da?" En kvalitativ studie av unge voksnes opplevelser og erfaringer med å vokse opp med delt bosted*. Hovedfagsoppgave, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo, Oslo.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory. A practical guide through qualitative analysis*. London: Sage Publications.
- Charmaz, K. (2008). Grounded Theory. I: J. A. Smith (Red.), *Qualitative Psychology. A Practical Guide to Research Methods (2nd ed.)* (s.81-110). London: Sage Publications.
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (Eds.) (2000). *Handbook of Qualitative Research*. (2nd ed.). California: Sage Publications.
- Ekeland, T-J. & Myklebust, V. (1997). *Foreldremekling. Brukarperspektivet*. Volda: Møreforskning Volda.
- Ekteskapsloven. (1991). Lov om ekteskap m.v. 4. juli 1991 nr. 47.

- Flem, A. I. (2001). "Det er liksom mamma og pappa som kommer først, da...". I: K. Moxnes, I. Kvarvan, H. Kaul & I. Levin (Red.), *Skilsmisens mange ansikter* (s.63-74). Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.
- Glaser, B. J. & Strauss, A. L. (1967). *The discovery of grounded theory. Strategies for qualitative research*. Chicago: Aldine.
- Gulbrandsen, W. & Tjersland, O. A. (2011a). *Foreldremekling ved samlivsbrudd*. Delrapport nr. 1 (upublisert forskningsrapport). Psykologisk institutt, Oslo.
- Gulbrandsen, W. & Tjersland, O. A. (2011b). *Foreldremekling ved samlivsbrudd*. Delrapport nr. 2 (upublisert forskningsrapport). Psykologisk institutt, Oslo.
- Haaland, K. R. (1988). *Familien etter skilsmisens. Erfaringer med delt omsorgsordning*. Oslo: J. W. Cappelens Forlag.
- Haaland, K. R. (2002). *Barnet i skilsmisens. Et barneperspektiv på familieomforming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hagen, M. (2008). *Foreldre i mekling. En kvalitativ studie av 8 én-times meklinger*. Hovedoppgave, Psykologisk institutt, Universitet i Oslo, Oslo.
- Hill, C. E., Thompson, B. J. & Williams, E. N. (1997). A guide to conducting consensual qualitative research. *The Counseling Psychologist*, 25(4), 517-572.
- Jensen, A.-M. (2003). Flere barn bor med far - mot et vendepunkt? [Elektronisk versjon]. *Samfunnsspeilet*, 17(3), 2-8.
- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til forskningsmetode* (4. utg.). Oslo: Abstrakt.
- Kitterød, H. R. (2004). *Foreldreskap på tvers av hushold. Ansvar og omsorg for barn blant foreldre som ikke bor sammen. Resultater fra Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002* (SSB - rapport 2004/15). Oslo - Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Kitterød, R. H. & Lyngstad, J. (2006). *Mest samvær blant ressurssterke fedre? Betydningen av inntekt og utdanning for samværsfedres kontakt med barna* (SSB - rapport 2006/35). Oslo - Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Koch, K. (2000). *Når mor og far møtes i retten. Barnefordeling og samvær* (NOVA - rapport 13/00). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

- Kruuse, E. (1998). *Kvalitative forskningsmetoder i psykologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, S. (1996). *Interviews. An introduction to qualitative research interviewing*. California: Sage Publications.
- Kvaran, I. (2001). Det koster å være barn. I: K. Moxnes, I. Kvarvan, H. Kaul & I. Levin (Red.), *Skilsmisens mange ansikter* (s89-102). Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.
- Lunde, E. S. (1999). *Skilte foreldre, felles barn. En kvalitativ studie av foreldres valg av delt omsorgsordning*. Trondheim: Allforsk.
- Malterud, K. (2001). Qualitative research. Standards, challenges and guidelines. *The Lancet*, 358, 483-488.
- Malterud, K. (2002). Kvalitative metoder i medisinsk forskning - forutsetninger, muligheter og begrensninger. *Tidsskrift for den Norske Legeforening*, 122(25), 2468 – 2472.
- Morgenbesser, M. & Nehls, N. (1981). *Joint custody. An alternative for divorcing families*. Chicago: Nelson-Hall.
- Moxnes, K. (1990). *Kjernesprengning i familien? Familieforandring ved samlivsbrudd og dannelse av nye samliv*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Moxnes, K. (2001). Felles foreldreskap etter skilsmisse. I: K. Moxnes, I. Kvarvan, H. Kaul, & I. Levin (Red.), *Skilsmisens mange ansikter* (s.105-119). Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.
- Moxnes, K. & Haugen, G. M. D. (1998). *Familieforandringer og konsekvenser for barn og unge. Skilsmisse som fenomen*. Trondheim: Allforsk.
- Moxnes, K. & Winge, A. (2000). *Familieforandringer og konsekvenser for barn og unge. Foreldresamarbeid etter skilsmisse*. Trondheim: Allforsk.
- NAV. (2011a). *Overgangsstønad*. Hentet fra <http://www.nav.no/Familie/Enslig+mor+eller+far/Overgangsst%C3%B8nad>
- NAV. (2011b). *Privat avtale*. Hentet fra <http://www.nav.no/Familie/Barnebidrag/Privat+avtale>

- NOU 1998:17. Barnefordelingssaker - avgjørelsesorgan, saksbehandling og delt bosted. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Hentet fra <http://www.regjeringen.no/Rpub/NOU/19981998/017/PDFA/NOU199819980017000DDDPDFA.pdf>
- NOU 2008:9. *Med barnet i fokus - en gjennomgang av barnelovens regler om foreldreansvar, bosted og samvær*. Oslo: Barne-, Likestillings- og inkluderingsdepartementet. Hentet fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/nouer/2008/nou-2008-9/13.html?id=508226>
- Nordhelle, G. (2006). *Konflikthåndtering og konfliktforståelse*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Pope, C. & Mays, N. (Eds.) (2006). *Qualitative research in health care* (3rd ed.). Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- Repstad, P. (1993). *Mellom nærhet og distanse: kvalitative metoder i samfunnsfag* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Sbarra, D. & Emery, R. E. (2006). In presence of Grief: The Role of Cognitive - Emotional Adaption in Contemporary Divorce Mediation. I: M. A. Fine & J. H. Harvey (Eds.) *Handbook of Divorce and Relationship Dissolution* (s.553 - 575). New York: Routledge.
- Skjørten, K., Barlindhaug, R. & Lidén, H. (2007). *Delt bosted for barn*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Smith, J. A. (Red.). (2008). *Qualitative Psychology. A Practical Guide to Research Methods* (2nd ed.). London: Sage Publications.
- Statistisk sentralbyrå (SSB). (2011). *Befolkningsstatistikk. Ekteskap og skilsmisser, 2010. Færre vigslar*. Hentet fra <http://www.ssb.no/ekteskap/>
- Stave, L. (2007). *Psykologiske forhold av betydning for delt bosted - en litteraturstudie*. Hovedoppgave, Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo, Oslo.
- Strauss, A. & Corbin, J. (2008). *Basics of qualitative research. Techniques and procedures for developing grounded theory* (3rd ed.). California: Sage Publications.

- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode* (3.utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Thuen, F. (2004). *Livet som deltidsforeldre*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Tjersland, O. A. (1992). *Samlivsbrudd og foreldreskap. Meklingsprosessens psykologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Tjersland, O. A. (2001, 21.januar). To ”likeverdige” hjem - til beste for hvem? *Aftenposten*.
Hentet fra www.aftenposten.no
- Tjersland, O. A. & Gulbrandsen, W. (2010). Mekling ved samlivsbrudd: oversikt over modeller og ideologi. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 47(8), 692 - 700.
- Öberg, G. & Öberg, B. (2002). *Vuxna skilsmässobarn berättar*. Stockholm: Prisma.
- Öberg, B. & Öberg, G. (2004). *Skiljas - men inte från barnen*. Stockholm: Mareld.

Vedlegg 1

Tabell 3: Oversiktinformasjon over alle sakene

Sak nr.	Meklingstype	Forelder	Alder	Utdannings- år etter v.g.s	Beskjeftigelse	Barn	
						Felles	Særkull
1	Ekteskap	Mor	41	8	100% jobb	1	1
		Far	44	2	100% jobb		0
2	Ekteskap	Mor	28	1	Trygdet	2	0
		Far	35	1	100% jobb		0
3	Ekteskap	Mor	33	5	100% jobb	2	0
		Far	39	7	100% jobb		0
4	Ekteskap	Mor	47	6	100% jobb	2	0
		Far	62	5	100% jobb		0
5	Ekteskap	Mor	31	1	100% jobb	1	0
		Far	34	3	100% jobb		0
6	Ekteskap	Mor	47	0	100% jobb	1	3
		Far	41	2	100% jobb		2
7	Før rettssak	Mor	24	4	Fødselsperm.	1	1
		Far	29	0	100% jobb		1
8	Samboere	Mor	34	6	100% jobb	1	0
		Far	38	2	100% jobb		2
9	Ekteskap	Mor	37	7	100% jobb	2	2
		Far	45	1	Arbeidsledig		0
10	Ekteskap	Mor	41	3	100% jobb	3	0
		Far	53	4	100% jobb		0
11	Samboere	Mor	36	3	100% jobb	2	0
		Far	37	2	100% jobb		0
12	Samboere	Mor	30	3	Deltidsjobb	1	0
		Far	37	0	100% jobb		0
13	Samboere	Mor	30	3	100% jobb	1	0
		Far	37	4	100% jobb		0
14	Samboere	Mor	22	0	Deltidsjobb	1	0
		Far	28	0	100% jobb		0
15	Før rettssak	Mor	35	4	100% jobb	2	0
		Far	41	3	100% jobb		0

Vedlegg 2

Tabell 4: Foreldrenes alder

<u>Mor</u>				<u>Far</u>			
Yngst	Eldst	Gj.snitt	Median	Yngst	Eldst	Gj.snitt	Median
22 år	47 år	34,4 år	34 år	28 år	62 år	40 år	38 år

Tabell 5: Foreldrenes utdannelsesnivå: Antall år etter videregående skole

<u>Mor</u>				<u>Far</u>			
Lavest	Høyest	Gj.snitt	Median	Lavest	Høyest	Gj.snitt	Median
0 år	8 år	3,6 år	3 år	0 år	7 år	2,4 år	2 år

Tabell 6: Foreldrenes beskjeftigelse

Begge foreldrene
i 100% stilling

En forelder i 100% stilling

10 saker

5 saker

2 saker der mor er i deltidsjobb	1 sak der mor er uføretrygdet	1 sak der mor er i fødselsperm.	1 sak der far er arbeidsledig
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	----------------------------------

Tabell 7: Alder på felles barn

Yngst	Eldst	Gj.snitt	Median
0 år (6 uker)	15 år	6,7 år	7 år

Vedlegg 3

Tabell 8: Oversikt over hvilke saker som fremsto i de åtte ulike kategoriene

		Sak nummer														
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Kategori 1	Tillit	X	X		X			X					X	X	X	
	Anerkjen- nelse	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Kategori 2		X		X	X	X	X	X	X	X	X		X	X		
Kategori 3	Redsel for å miste	X	X					X		X						
	Mest mulig tid		X	X	X			X	X	X		X				
Kategori 4		X		X	X			X		X		X	X	X		
Kategori 5						X	X	X	X						X	
Kategori 6		X				X	X		X		X	?	X	X	X	X
Kategori 7														X	X	
Kategori 8							X						X			